

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

Michaela Bílá

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra filozofie a společenských věd

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY VE VÝUCE VÝCHOVY K OBČANSTVÍ

Diplomová práce

Autor: Michaela Bílá

Studijní program: M7503 - Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - biologie

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - výchova k občanství

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Kamil Janiš, Ph.D.

Hradec Králové, 2022

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor: Michaela Bílá
Studijní program: M7503 - Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - biologie
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - výchova k občanství
Název závěrečné práce: Mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství
Název závěrečné práce AJ: Cross-curricular Relationships in Teaching Civics
Zásady pro vypracování:

Hlavním cílem práce je zjistit, jaký pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce občanské výchovy na základní škole má učitel, žák a jak k dané problematice přistupuje literatura. Teoretická část práce pojednává o mezipředmětových vztazích ve výuce výchovy k občanství. Praktická část se zaměří na analýzu, dedukci, syntézu, práci s literaturou a komparaci mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství. Seznam zdrojů: HOŘEJŠOVÁ, Danuše. Didaktika občanské nauky a základu společenských věd. Praha: Naše vojsko, 1994, 63 s. ISBN 80-206-0442-1., Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2016. 164 s. Dostupné z WWW:<http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf>., BĚLECKÝ, Zdeněk, Ondřej HAUSENBLAS aj. Klíčové kompetence v základním vzdělávání. [online]. Plzeň: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 75 s. Dostupné z WWW:<https://www.msmt.cz/file/10434_1_1/download/>., SKALKOVÁ, Jarmila. Obecná didaktika. Praha, Grada, 2007. 292 s. ISBN 978-80-247-1821-7, STUHLÍKOVÁ, Iva & Tomáš JANÍK et al. Oborové didaktiky: vývoj – stav - perspektivy. Brno: Masarykova univerzita, 2015. 465 s. Dostupné z WWW:< https://www.ped.muni.cz/didacticaviva/data_pdf/knihy/oborove-didaktiky_online.pdf>.

Garantující pracoviště:

Vedoucí práce: Mgr. Kamil Janiš, Ph.D.
Oponent: Doc. Mgr. Martin Paleček, Ph.D.
Rok zadání závěrečné práce: 2020/2021
Datum odevzdání závěrečné práce: 2022/2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucího diplomové práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové...

Podpis autora/autorky modrou barvou

Poděkování

Děkuji Mgr. Kamilu Janišovi, Ph.D. za odborné vedení, konzultace, ochotu a čas, které mi věnoval při psaní mé diplomové práce.

Anotace

MICHAELA, BÍLÁ. Mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2022, 89 s. Diplomová práce

Tématem této práce jsou mezipředmětové vztahy v hodinách výchovy k občanství. Cílem práce je zjistit, jaký pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství na základní škole mají učitelé, žáci a jak k dané problematice přistupuje literatura.

Teoretická část se věnuje vymezení pojmu mezipředmětové vztahy. A vysvětluje jaký je rozdíl mezi mezipředmětovými vztahy a průřezovými tématy.

Praktická část se zaměřuje příručky, které i porovnává. Zjišťuje, jaký mají učitelé výchovy k občanství pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce občanské výchovy. A zda žáci tuší, co jsou to mezipředmětové vztahy, a zda je umí ve výuce využívat. Ke zjišťování odpovědí žáků a učitelů byla využita forma kvantitativního výzkumu za pomoci online dotazníků ve vybraných školách.

Klíčová slova: mezipředmětové vztahy, výchova k občanství, analýza učebnic, dotazník

Annotation

MICHAELA, BÍLÁ. Cross-curricular Relationships in Teaching Civics. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2022, 89 pp. Master Degree Thesis

The topic of this thesis is cross-curricular relations in citizenship education classes. The aim of this thesis is to find out the perspective of literature, teachers and pupils on cross-curricular relations in citizenship education lessons in primary school.

The theoretical part deals with definition of the term of cross-curricular relations and what is the difference between cross-curricular relations and cross-cutting themes.

The practical part compares the individual handbooks and surveys how citizenship education teachers view cross-curricular relations in citizenship education classes. And whether pupils know what cross-curricular relations are and whether they can use them in practice. A type of quantitative research using online questionnaires in selected schools was used to gather pupils' and teachers' responses.

Keywords: Cross-curricular Relationships, Civics, Analysis of textbooks, questionnaire

Obsah

ÚVOD1

TEORETICKÁ ČÁST3

VYMEZENÍ POJMU MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY3

Co jsou to mezipředmětové vztahy?3

Historický vývoj mezipředmětového vyučování4

Mezipředmětové vztahy ve 21. století7

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY A PRŮŘEZOVÁ TÉMATA10

Jaký je rozdíl mezi mezipředmětovými vztahy a průřezovými tématy?10

PRAKTICKÁ ČÁST14

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY V PŘÍRUČKÁCH PRO UČITELE14

Občanská výchova pro 6. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2004)14

Občanská výchova pro 7. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2004)18

Občanská výchova pro 8. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2005)21

Občanská výchova pro 9. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2007)25

Občanská výchova pro 6. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2013)29

Občanská výchova pro 7. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2013)32

Občanská výchova pro 8. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2013)36

Občanská výchova pro 9. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2013)39

POROVNÁNÍ PŘÍRUČEK PRO UČITELE42

6. ročník42

7. ročník42

8. ročník42

9. ročník43

VÝZKUMNÉ NÁSTROJE45

Kvantitativní přístup45

Dotazníkové šetření45

Test dobré shody chí-kvadrát46

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY48

Analýza položek z dotazníku pro žáky ZŠ48

Vyhodnocení dotazníku pro žáky59

DOTAZNÍK PRO UČITELE61

Vyhodnocení dotazníku pro učitele82

ZÁVĚR85

ZDROJE87

ÚVOD

V literatuře se setkáváme s různým vysvětlením pojmu mezipředmětové vztahy. Například Plch (1987) je vysvětluje jako souvislosti, vztahy mezi ději, pojmy, situacemi a jevy. Jejich promítnutí do učebních předmětů, jejich využívání umožňuje pochopit společenskou a přírodní skutečnost jako celek. Nebo například Starý a Rusek (2019) vysvětlují mezipředmětové vztahy jako oboustranné souvislosti mezi jednotlivými předměty, porozumění příčinám a vztahům přesahujících předmětové rámce a prostředek koordinace či mezipředmětové integrace. Ve výsledku mezipředmětové vztahy lze chápat jako učivo, které je probíráno v několika předmětech s tím, že každý předmět doplní část, která se daného předmětu týká. Tak jak se vyvíjelo lidstvo, musely se i mezipředmětové vztahy přizpůsobovat. Například dle Kádnera (1981) se specializovala organizace školství se zřetelem k sociálním potřebám a sociálním rozdílům každého národa. Plch (1987) tvrdí, že za rozvojem mezipředmětových vztahů ve školství stojí rozvoj vědy a techniky.

Při hledání informací o mezipředmětových vztazích se setkáme také s pojmem průřezová témata. Na první pohled by se dalo říci, že je to synonymum pro mezipředmětové vztahy, ale není to tak. Tupý (2005) objasňuje, že mezipředmětové vztahy vycházejí z učiva, kdežto průřezová témata mají především výchovně vzdělávací funkci.

Významnou literaturou napovídající, co to jsou mezipředmětové vztahy, jsou příručky pro učitele (například: Mezipředmětové vztahy předmětu Občanská výchova pro 6. ročník ZŠ, příručka pro učitele, jejíž autoři jsou Janoušková, Ondráčková a Čecilová). Zde jsou uvedeny nejčastější příklady mezipředmětových vztahů, se kterými se vyučující a žáci mohou setkat. V průběhu let se mohou množství a příklady mezipředmětových vztahů lišit.

Dále je důležitá sama praxe. V praxi se na to lze dívat z několika úhlů. V této diplomové práci se setkáte s úhlem pohledu žáka a s úhlem pohledu vyučujícího. Pro ověření praxe byl využit kvantitativní přístup, dotazníkové šetření a chí-kvadrát. Cílem diplomové práce bylo pomocí dotazníku pro žáky zjistit, zda žáci tuší, co to jsou mezipředmětové vztahy. A pokud ano, dokážou uvést příklad? Dalším cílem autorky diplomové práce bylo zjistit, jaký mají učitelé výchovy k občanství pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce občanské výchovy.

Ve výzkumu pro diplomovou práci byla využita mimo jiné analýza, dedukce, syntéza, práce s literaturou a komparace mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství.

V praxi se setkáváme s různým pojmenováním pro předmět Výchova k občanství na základních školách. Nejčastěji se na základních školách využívá Občanská výchova nebo Občanská nauka. Autorka diplomové práce proto ve své diplomové práci využívá označení Výchova k občanství dle aprobační, i Občanská výchova podle pojmenování předmětu na základních školách.

TEORETICKÁ ČÁST

Cílem teoretické části diplomové práce bylo zjistit vymezení pojmu „mezipředmětové vztahy“. Jejich historický vývoj. Zda mají něco společného mezipředmětové vztahy a průřezová témata.

VYMEZENÍ POJMU MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY

Tato kapitola nabízí definice a příklady mezipředmětových vztahů z aspektu různých autorů. Uvádí historický vývoj vzdělávání, který vedl k rozvoji mezipředmětových vztahů. Jak přistupuje k mezipředmětovým vztahům školní vzdělávací systém a učitelé dnes.

Co jsou to mezipředmětové vztahy?

V literatuře se setkáváme s různým vysvětlením pojmu mezipředmětové vztahy. Plch (1987), Starý a Rusek (2019) používají pojem mezipředmětové vztahy. Plch (1987) se při vysvětlování, co jsou to mezipředmětové vztahy. Opírá se o slovenskou pedagogickou encyklopedii, která je popisuje jako souvislosti, vztahy mezi pojmy, ději, jevy, situacemi a jejich promítnutí do učebních předmětů. Jejich využívání umožňuje pochopit společenskou a přírodní skutečnost jako celek. Moderní didaktika v tom vidí i rozvoj logického myšlení.

Starý a Rusek (2019) se odkazují na pedagogický slovník, který chápe mezipředmětové vztahy jako oboustranné souvislosti mezi jednotlivými předměty, porozumění příčinám a vztahům přesahujících předmětové rámce a prostředek mezipředmětové integrace či koordinace.

Průcha (2013) mezipředmětové vztahy vymezuje jako vazby mezi jednotlivými předměty, které přesahují hranice toho, co je během hodin daných předmětů povinně předáváno přítomným žákům. Slouží k tomu, aby žáci porozuměli učivu a pochopili souvislosti mezi jednotlivými předměty a tomu, co dané předměty žákům během hodin nabízejí. Průcha (2013) upozorňuje na to, že v učebních osnovách nalezneme mezipředmětové vztahy nejčastěji pod názvy mezipředmětová témata nebo jsou realizovány v interdisciplinárních předmětech. Mezi interdisciplinární předměty Průcha (2013) řadí například rodinná výchova, domácí hospodaření, výchova spotřebitele a podobně. Interdisciplinární přístup se ve vědecké práci chápe jako způsob, kterým lze objasnit spojující metody a poznatky různých vědních disciplín. V pedagogice se využívá především v pedagogické psychologii, sociologii výchovy, ekonomii. Mimo to se ale toto označení využívá pro transdisciplinární, mezioborový a multidisciplinární přístup. Lze to chápat také jako didaktický přístup, který ve výuce prosazuje zadávání

speciálních úloh, které propojují poznatky různých předmětů, například sem patří týmové vyučování. Činčera, Štindl a Bílek (2019) hovoří o interdisciplinárním přístupu jako o přístupu mezioborovém, kdežto označení mezipředmětový je přímo vázáno na vyučovací předměty.

Janošková, Ondráčková a Čábalová (2004) uvádějí jako příklad mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství, českým jazykem a dějepisem prostřednictvím tématu divadlo. Žáci se učí, kdy a kde divadlo vzniklo, kde se hrálo, kdo byli herci. Připomínají si některá díla a jejich autory.

Dalším příkladem je téma násilí, které spojuje předměty výchovu k občanství, český jazyk, hudební výchovu, výtvarnou výchovu a cizí jazyk. Žáci hledají téma násilí v různých uměleckých dílech. Například v Erbenových baladách, na Picassově obraze Guernica nebo v textech vybraných písní s tématem násilí, které mohou být v českém jazyce nebo v jazyce, který žáci studují. (Janošková, Ondráčková a Čábalová, 2005)

Historický vývoj mezipředmětového vyučování

Dle Kádnera (1981) docházelo v minulých dobách k organizace školství. Neustále vznikaly složitější a vymezenější útvary školství. Se zřetelem k sociálním potřebám a sociálním rozdílům každého národa probíhala specializace.

Dále Kádner (1912) upozorňuje na to, že dříve byl kladen velký důraz na jazykové dovednosti. Po tom, co se přírodní disciplíny začaly více rozvíjet, dalo se předpokládat, že se to promítne také ve školství. Uvádí, že se na člověka kladou vyšší nároky, které nedokáže splnit bez patřičného vzdělání.

Plch (1987) tvrdí, že rozvoj vědy a techniky zapříčinil, že si společnost uvědomila důležitost provázanosti předmětů, díky čemuž budou další generace schopné zvládnout narůstající množství informací a nároků. Stále rostoucí a prohlubující se poznání specializace vědních oborů má za následek izolaci jednotlivých vědních oborů, a to vede k nebezpečné izolovanosti předmětů a roztržitosti poznatků žáků. Že je to nežádoucí, dokazuje i to, že se vyžaduje od pracovníků jakéhokoliv odvětví, aby dokázali spojit a využít poznatky z různých oborů. Díky tomu se začal brát na mezipředmětové vztahy zřetel při tvorbě učebních plánů a uspořádání učiva v učebních osnovách, aby žáci získali a pochopili souvislosti, různé jevy a jejich vývoj. Dobrým příkladem je i to, že se o této problematice přemýšlelo mnohem dříve. Důkazem toho jsou myšlenky Jana Amose Komenského (17. století), který se snažil předávat látku od celku k jednotlivým dílkům. Například prvouky, která se vyučuje v 1. a 3. ročníku základní školy

nebo ve vlastivědě, která se vyučuje ve 3. a 5. ročníku základní školy. Gustav Adolf Lindner (19. století) se s problematikou snažil vypořádat výběrem látky a jejím rozdělením na jednotlivé úkoly a přitom dosáhnout účelné myšlenkové integrity, tedy jednoty. (Plch, 1987)

Dle Plcha (1987) vycházeli v zahraničním školství z celostní psychologie, a tak se učivo globalizovalo. Zjistilo se totiž, že „*dítě přirozeněji a snáze vnímá a vybavuje si celistvé obrazy jevů než jejich vydělené části*“. (Plch, 1987, s. 6). Plch (1987) zmiňuje Otokara Chlupa (20. století), jenž mimo jiné vydal v roce 1963 knihu *O dialektickém učení a vyučování*. Právě on se snažil poukazovat na souvislosti vědních oborů v dialektické integraci poznatků, která se snaží žákům pomoci chápat příčiny a následky jevů tak, aby je to navedlo k ucelenému pochopení přírodního a společenského dění v souladu s obecnou realitou. Proto je důležité se bedlivě zamyslet nad základem učiva, které žákům učitel předává. A to nejen z hlediska předmětu nebo oboru, ale také v souvislostech s obsahem učiva jiných předmětů, oborů a tedy na jejich mezipředmětové vztahy. Pokud se nebude vyučovat všestrannou analytickou abstrakcí, nebude se moci mluvit o všestranné výchově. (Plch, 1987)

Dále Plch (1987) zmiňuje Jonáse, který ve své práci „*Uplatňování mezipředmětových vztahů v přírodovědných předmětech*“ poukazuje na interdisciplinární vztahy mezi systémy jednotlivých věd. Základem je pevné a systematické uspořádání, což mezipředmětové vztahy a učební předměty vyžadují. Není na škodu respektovat didaktický ohled na psychologické zvláštnosti žáků a tím vytvořit odpovídající didaktický systém. Právě využívání mezipředmětových vztahů vede ke koordinaci systémů poznatků v učebních předmětech jako takových. Jonás uvádí jak koordinaci obsahovou, tak i uvádí koordinaci časovou. Pod obsahovou koordinací si představíme vnitřní souvislosti obsahu učiva, díky čemuž si žák prohlubuje své dosavadní znalosti, dovednosti a návyky z jednotlivých předmětů. Je dobré postupovat uspořádaně. Tedy postupovat od toho, co již žáci znají i z jiných předmětů a nabalovat další informace, které s tím souvisí. Vztahy doprovodné se vytváří, pokud se daná problematika probírá ve více předmětech současně, což je ideální způsob, jelikož žáci mají informace živě v paměti a tím se jim znalosti propojí a získávají ucelenější pohled. Pokud ale látku ještě v jiných předmětech nebrali, tedy to žáky teprve čeká, hovoříme o vztazích perspektivních. Rozlišení vztahů závisí na časové koordinaci učiva v učebních plánech a osnovách. (Plch, 1987)

Jak již bylo naznačeno, mezipředmětové vztahy mají přispět k vytvoření nejlépe vyhovujících podmínek vzdělávání, výchovy a rozvoje žáka. Učitelé se mají zaměřit na obecné druhy dovedností žáků, tedy na řečové dovednosti, čtení a porozumění textu. Žák by měl umět spojit

pročítané s bezprostředním pozorováním a experimenty. Velmi podstatné je také naučit žáky rozlišit důležité od méně důležitého. Lidově řečeno oddělit zrna od plev. (Plch, 1987)

Plch (1987) rozděluje výzkumné směry mezipředmětových vztahů díky historicko-pedagogické analýze na několik bodů. První bod je *sociálně pedagogický*, který vysvětluje důležitost mezipředmětových vztahů s ohledem na rozvoj osobnosti žáka. Dále zmiňuje *filosofický bod*, kde jde především o strukturu obsahu a procesu vyučování v předmětech a celistvost. *Psychologický bod* je zaměřen na rozbor struktury a rysů činností v učebně vzdělávacím procesu. *Specificky didaktický bod* ukazuje na činnosti ve vyučování a učení při realizování mezipředmětových vztahů, kdy se jedná především o zlepšování obsahu, forem a metod, organizaci a tvorbě vědomostí, dovedností a motivování žáků. *Metodický bod* se zajímá o mezipředmětové vztahy, tedy o vytváření metod vyučování a to včetně specifikace obsahu a materiálů. *Kybernetický bod* se zajímá o učitele různých předmětů a jejich spolupráci na základě domluvy, co a kdo a kdy bude učit, aby to navazovalo, jak je potřeba. (Plch, 1987)

Mezipředmětové vztahy by se ovšem neměly zkoumat pouze z obsahové stránky, ale také procesuálních a organizačních úhlů vyučování, a to z důvodu celistvosti. Celé to funguje ve spojení tří spojených typů. Mezi ně patří obsahově informativní typ, operační činnosti a organizačně metodický typ. K tomu se ještě přidávají tři systémové základy. Mezi systémové základy patří informační struktura předmětu, morfologická struktura činnosti a aspekty organizačně metodického procesu vyučování. Díky všem těm různým hlediskům, některé jsou vyjmenovány výše, jsou mezipředmětové vztahy jedni z nejzávažnějších prostředků k ucelenému přístupu k vyučování. Díky ovládnutí dovedností a vědomostí na mezipředmětové úrovni se utváří stálý zájem o poznání. Nejen vědecké bádání vedené až na celosvětové úrovni. Mezipředmětové vztahy nejsou pouze didaktickým prostředkem a pomůckou pro účinné osvojování poznatků a dovedností, ale také obecným pedagogickým prostředkem uceleného přístupu k výchově žáků ve vyučování. Mezipředmětové vztahy lze zkoumat lokálně v rámci učebních témat nebo v určitých problémech. A musíme si uvědomit důvod, proč to celé děláme. Vzdělání má předat žákům komplexní představu o světě. A to lze díky analytickému a syntetickému pohledu na skutečnost díky jednotlivým formám pohybu hmoty. Tam patří živá i neživá příroda, lidské myšlení a společnosti. Což se dělí do různých témat v různých předmětech, které spojují mezipředmětové vztahy. (Plch, 1987)

Může se stát, že předmětové složení učebního plánu zapříčiní, že celek bude skryt za jednotlivými složkami předmětu, čehož se lze vyvarovat díky integraci složek v jeden celek. Proto se hodí do učebního plánu zařadit i obecnější předměty, jako jsou například sociologie.

A shrnující témata vložit do jednotlivých předmětů díky mezipředmětovým vztahům. Jako dobrá metoda se zdá kategorizace myšlení a výrobní praxe. Pozor ale na vnitřní logiku předmětů, která nesmí být narušena. Kromě školy by se mezipředmětové vztahy měly vyskytovat i v mimoškolních činnostech. Osnovy mají za úkol rozvíjet a vychovávat žáky. Do roku 1987 se na osnovy pohlíželo jako na přehled vědomostí. Nyní už víme, že se musí stanovit tři druhy dovedností a návyků. Patří sem předmětové návyky, všeobecně intelektuální a sebevzdělávání. (Plch, 1987)

Mezipředmětové vztahy ve 21. století

Starý a Rusek (2019) uvedli, že dnes se často setkáváme s tím, že žáci neradi chodí do školy. Neradi se připravují do hodin. Během hodin nedávají pozor. Učiteli nezbývá nic jiného, než se vydat na souboj o pozornost žáků se zajímavějšími podněty. Mohlo by to být tím, že informace, které žáci dostávají z různých předmětů, jsou od sebe izolované, žáci nevidí souvislosti. Dříve, než se předměty začaly přísně rozdělovat, žáci se učili pouze základní věci ze svého okolí, a tak to pro ně bylo o něco jednodušší než dnes. Vše na sebe navazovalo a jejich znalosti dávaly smysluplný celek. Předměty se prolínaly. V dnešní době jsou předměty striktně rozděleny, za což vděčíme Janu Amosu Komenskému (přírodopis, fyzika, chemie, český jazyk, matematika atd.). (Starý & Rusek, 2019)

Nejen o tom, co by se žáci měli během svého studia naučit, pojednává Rámcový vzdělávací program (2017), což je jeden z nejdůležitějších dokumentů vzdělávání. Nalezeme tam nejen, co by se v jednotlivých předmětech mělo učit, ale i v čem by se měla látka v různých předmětech prolínat. Díky tomu dávají témata hlubší smysl a žáci vidí problematiku z více úhlů. Říká se tomu „Mezipředmětové vztahy“.

Škola a především učitel si dává ve své výuce velké a malé cíle. Velké cíle zcela přirozeně překračují hranice jednotlivých předmětů. Pokud chceme, aby žáci získali nejkvalitnější základ dané látky, nabízí se nám již zmíněné mezipředmětové vztahy. Každý jednotlivý předmět předá problematiku žákovi z jiného úhlu. Stejně jako planeta jde kupředu a stárne, tak i mezipředmětové vztahy se musí stále vyvíjet. Někdy to jde samo od sebe, ale někdy je potřeba se podívat o trochu hlouběji. Proto, aby se nám to podařilo, musíme být otevření, vynalézaví, musíme chtít. Učitelé by měli umět a chtít komunikovat s ostatními. Učitel předmětu by měl znát jeho hranice, aby mohly spolupracovat a předávat co nejkvalitnější informace. (Starý & Rusek, 2019)

Každý den učitel během praxe zažívá předmětové přesahy, a sám na ně poukazuje. Pokud bychom chtěli vidět důkazy důležitosti mezipředmětových vztahů, nabízí se část pedagogické psychologie, která se zabývá lidským učením. Dítě se učí už od narození, a tak do školy přichází už s určitou znalostní výbavou. Proto by se dalo říci, že učitel ve skutečnosti pouze vysvětluje nebo napravuje to, s čím se už žák někdy setkal. Dítě se setkává s různými situacemi, ale často mu chybí kontext, aby všemu porozumělo. A nejen o tom jsou mezipředmětové vztahy. (Starý & Rusek, 2019)

I Starý a Rusek (2019) odkazují na Jana Amose Komenského (17. století), který ve svém spisu „Všeobecná porada o nápravě věcí lidských“ psal, že všeobecná moudrost je založena na lidské přirozenosti. Právě na základě správného porozumění přirozených tužeb po dobru, a to díky správným prostředkům a způsobům, lze dosáhnout toho, že všichni uvidí své dobro a vyhnou se zlu. Pro školu to podle Starého a Ruska (2019) znamená to, že díky poznávání obecných zákonitostí a vzájemných souvislostí lze odhalovat mezipředmětové vztahy.

V rámcovém vzdělávacím programu (2017) najdeme, že mezipředmětové vztahy se týkají všech vzdělávacích oblastí. Pokud se zaměříme na výchovu k občanství na druhém stupni základní školy, najdeme ji pod synonymem občanská výchova společně s dějepisem jako Člověk a společnost. Ve výchově k občanství se ale také učí o oblasti Člověk a zdraví a to když se hovoří o vztazích mezi lidmi a formách soužití. Příkladem může být rodinné právo, kde lze spojit oblast soužití v rodině, dospívání, stáří, mateřství, smrt, dědictví atd.

Shrnutí

Mezipředmětové vztahy lze chápat jako učivo, které je probíráno v několika předmětech s tím, že každý předmět doplní část, která se daného předmětu týká. Představme si jedno téma, které se žáci učí jako puzzle. Každý předmět je jeden díl skládačky. Pokud spojíme všechny dílky dohromady, vyjde nám z toho umělecké dílo. Pokud v každém předmětu vysvětlí učitel svůj díl látky, žáci pochopí učivo a všechny souvislosti, které k tomu náleží jako celek. Žáci získají ucelený obraz problematiky. V učebních osnovách najdeme mezipředmětové vztahy pod pojmem „mezipředmětová témata“. Ve školních vzdělávacích programech jednotlivých ročníků se vyskytují ve sloupečku společně s průřezovými tématy. Prohlubující se znalosti a specializace vědních oborů vede k tomu, že lidé musí znát souvislosti a provázanost svých profesí, což vede k tomu, že se na to musí začít připravovat již na školách, které studují. Proto jsou mezipředmětové vztahy nepostradatelné.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY A PRŮŘEZOVÁ TÉMATA

Tato kapitola vysvětluje rozdíly mezi mezipředmětovými vztahy a průřezovými tématy. Pokud prostudujeme jakéhokoliv školní vzdělávací program, zjistíme, že mezipředmětové vztahy a průřezová témata jsou uváděny ve shodné oblasti, proto by to mohlo být matoucí.

Jaký je rozdíl mezi mezipředmětovými vztahy a průřezovými tématy?

Odborné články Rámcového vzdělávacího programu uvádí, jaký je rozdíl mezi mezipředmětovými vztahy a průřezovými tématy. Dle Tupého (2005) bychom si měli uvědomit, že mezipředmětové vztahy a průřezová témata nejsou totéž. Tupý (2005) vysvětluje, že mezipředmětové vztahy vycházejí z učiva. To znamená, že jejich cílem není pouze výchovně vzdělávací funkce, jako je tomu u průřezových témat. (Tupý, 2005)

Jako příklad mezipředmětových vztahů můžeme uvést dějepis a výchovu k občanství. Ve výchově k občanství se žáci učí, co se v konkrétní den odehrálo, proč se to slaví. Dějepis doplňuje souvislosti. Vysvětluje, co této události předcházelo a jaké to mělo následky. Žáci se dozvídají informace, které více náleží k dějepisu než výchově k občanství.

Dále Tupý (2005) vysvětluje, že průřezová témata jsou pojítkem mezi jednotlivými předměty a mezi výukou a životem ve škole i mimo ni. Průřezová témata mají výchovnou funkci vzdělávání. Patří sem multikultura, tematické okruhy rozvoje osobnosti, vztah mezi člověkem a prostředím, kritické čtení a vnímání mediálních sdělení a tak podobně. Průřezová témata nepatří pouze do výchovy k občanství, výchovy ke zdraví, českého jazyka a přírodopisu, ale jsou součástí všech předmětů, které se na škole vyučují a jsou zařazeny do školního vzdělávacího programu. (Tupý, 2005)

V Rámcovém vzdělávacím programu nalezneme přesný seznam průřezových témat – Osobností a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Environmentální výchova, Výchova demokratického občana, Multikulturní výchova, Mediální výchova. Ale seznam mezipředmětových vztahů tam nenajdeme.

Oproti tomu Průcha (2013) v pedagogickém slovníku píše, že pokud se zaměříme přímo na vzdělávací programy, jako je například Rámcový vzdělávací program a podobně, jsou mezipředmětové vztahy vyčleněny jako tzv. průřezová témata, kde jsou zdůrazněny vazby na obsahové oblasti, které se během výuky realizují rozličnými formami. (Průcha, 2013)

Pro pochopení rozdílu autorka si tedy půjčila učebnici „Občanská výchova 7, rodinná výchova 7, příručka učitele pro základní školy a víceletá gymnázia“, kde autorky Dagmar Janošková a Monika Ondráčková pomocí symbolu „MP“ upozorňují na mezipředmětové vztahy. Mezipředmětové vztahy se týkají předmětů, které žák pomocí rozvrhu navštěvuje. (Janošková & Ondráčková, 2004) Mezipředmětové vztahy vychází z daných předmětů a jejich cílem je vzdělávací funkce. Oproti tomu průřezová témata mohou být, ale nemusí, obsažena v předmětech s tím, že odkaz na ně nalezneme ve školním vzdělávacím programu školy a jejich rozdělení a vysvětlení nalezneme v rámcovém vzdělávacím programu. A jejich cílem je výchovně vzdělávací funkce.

Shrnutí

Mezipředmětové vztahy mají vzdělávací funkci. Vychází z učiva, které se učí. V jednotlivých předmětech doplňují souvislosti, aby žák dostal ucelenou představu o daném tématu. Oproti tomu průřezová témata mají výchovnou funkci. Jsou jakýmsi pojítkem mezi jednotlivými předměty, výukou a životem ve škole. Jeví se tedy, že mezipředmětové vztahy a průřezová témata nejsou synonyma.

Shrnutí teoretické části

Hlavním cílem teoretické části bylo pojednání o mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství. Teoretická část vymezuje pojem mezipředmětové vztahy z pohledu literatury. Vysvětluje pojem mezipředmětové vztahy a jeho synonym, mezipředmětová témata, interdisciplinární přístup. Věnuje se vývoji mezipředmětového vyučování z historického pohledu až po současnost. Vysvětluje rozdíl mezi mezipředmětovými vztahy a průřezovými tématy.

PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaký pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce občanské výchovy na základní škole má učitel, žák a jak k dané problematice přistupuje literatura. Na začátku se autorka zabývá literaturou. Volí příručky pro učitele. Na dalších stránkách diplomové práce autorka zjišťuje pomocí kvantitativního přístupu, dotazníkového šetření a testu dobré shody chí-kvadrátu, jaký pohled mají na mezipředmětové vztahy ve výuce občanské výchovy na základní škole učitelé a žáci.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY V PŘÍRUČKÁCH PRO UČITELE

Mezipředmětové vztahy jsou pro výuku výchovy k občanství nepostradatelné. Díky nim žáci získávají další úhel pohledu s detaily a díky tomu ucelenější představu o jednotlivých učivech. Jedním ze zdrojů, se kterými se žáci nutně setkávají, je literatura. Pro učitele i žáky mohou být vodítkem pro vzdělávání v předmětu občanská výchova. Každý ročník má své vlastní učebnice a příručky pro učitele. Každý ročník má svůj vlastní tematický plán. Cílem diplomové práce je zjistit, jak k problematice přistupuje literatura. Ke každému ročníku přistupuje autorka zvlášť. Pro porovnání si u každého ročníku zvolila 2 příručky pro učitele, které porovná, aby zjistila, zda se ohledně mezipředmětových vztahů shodují nebo liší. Které předměty jsou pro mezipředmětové vztahy využívány častěji, a které méně často. Zda se to v každém ročníku mění. Zvolila si příručky pro učitele od nakladatelství Fraus, které jsou ve školách často používány. Autorka diplomové práce zvolila postup, kdy získala 8 příruček. Pro každý ročník vyšly 2 příručky. Jednotlivé příručky prostudovala. A následně všechny své poznatky porovnal.

Občanská výchova pro 6. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2004)

Výchova k občanství a český jazyk

V příručce pro 6. ročník ZŠ se nejčastěji vyskytují mezipředmětové vztahy s českým jazykem. Žáci se učí vnímání času, fáze lidského života. Hledají ve slovnících, poznávají autory a jejich díla. Vymýšlí slova podle zvukové podobnosti. Zkouší se vyplnit poštovní poukaz. Skládají básničky a písničky. Učí se malá a velká písmena v názvech konkrétních úřadů a obcí. Vysvětlují významy pojmů, přísloví, citátů, rčení a frází. Mezipředmětovým vztahem mezi

výchovou k občanství, českým jazykem a dějepisem je například citování z Bible, aby si žáci uvědomili metafory vyjádřením. Mezipředmětovým vztahem mezi výchovou k občanství, českým jazykem a přírodopisem jsou pojmy černá ovce a bílá vrána. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Příklad mezipředmětových vztahů mezi výchovou k občanství a českým jazykem je například podklad pro operu Eva Josefa Bohuslava Foersterova Gazdina kletba, která pojednává o důsledcích majetkových rozdílů. Nebo také balada ze sbírky Kytice Karla Jaromíra Erbena Dceřina kletba pojednávající o vraždě nemanželského dítěte. Tyto dva případy mezipředmětových vztahů vedou k novému tématu lidských práv a práv dítěte. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Dalším příkladem mezipředmětového vztahu mezi občanskou výchovou a českým jazykem je Poklad z básnické sbírky Kytice, ze kterého žáci mohou pochopit pojem hodnotový žebříček. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Výchova k občanství a dějepis

Mezipředmětové vztahy mezi občanskou výchovou a dějepisem spočívají v tom, že se žáci učí zkratky jako je př. n. I. (před naším letopočtem), juliánský a gregoriánský kalendář, bankovky. Dozvídají se o známých historických i současných osobnostech, jako jsou například Karel IV., Tomáš Garrigue Masaryk a Jan Amos Komenský. Mohou navštívit muzeum či knihovnu. Čtou první kapitolu z Bible Genesis. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Výchova k občanství a zeměpis

Mezipředmětové vztahy mezi občanskou výchovou a zeměpisem najdeme v učení světových stran. Žáci zjišťují souřadnice a objevují polohy různých památek, měst a podobně. Učí se o přírodních cyklech, životních úrovních lidí ve světě a kde je povinná školní docházka. Poznávají vlajky různých zemí, nejlidnatější země světa, anebo nejvyšší hory ve světě i v České republice. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Výchova k občanství a přírodopis

Mezipředmětovým vztahem v učitelské příručce pro 6. ročník mezi předměty občanská výchova a přírodopis je vysvětlení si odborných pojmů. Žáci se učí, jak vznikl život na planetě. Jak se jednotlivá zvířata řadí do systému živočišné říše. Hádají živočišné rekordy. Učí se o schopnostech mozku, o komunikaci. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Příkladem mezipředmětových vztahů mezi výchovou k občanství a přírodopisem je, když žáci odpovídají na biologické otázky typu: kolik má krčních obratlů člověk a kolik žirafa. Který savec je nejrychlejší a který největší. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Občanskou výchovu, zeměpis a přírodopis spojuje vyobrazené exotické ovoce. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Výchova k občanství a výtvarná výchova

Mezipředmětové vztahy mezi občanskou výchovou a výtvarnou výchovou je kreslení a umělecká díla s jejich autory. Jako příklady lze uvést kreslení vtípu s tematikou času, komentování vyobrazené Madony v učebnici. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Výchova k občanství a matematika

Mezipředmětové vztahy mezi občanskou výchovou a matematikou je počítání úloh a kapesného. Příkladem je počítání přestupných let. Z jaké vzdálenosti se bude žák dívat na televizi s úhlopříčkou 55 cm. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Výchova k občanství a občanská výchova

Mezipředmětové vztahy mezi občanskou výchovou a občanskou výchovou jsou funkce rodiny, žebříček hodnot, první pomoc, pojem demokracie a úmluva o právech dítěte (což je dokument přijatý v roce 1989 v New Yorku). (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Výchova k občanství a fyzika

Mezipředmětové vztahy mezi občanskou výchovou a fyzikou jsou především jednotky. Žáci dále mohou vyrobit například sluneční hodiny. Žáci se učí, že nejpřesnější hodiny jsou ty atomové. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Výchova k občanství a hudební výchova

Mezipředmětové vztahy mezi občanskou výchovou a hudební výchovou jsou hudební díla různých interpretů, básničky, ukolébavky a jejich zpěv. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Výchova k občanství a cizí jazyky

Mezipředmětové vztahy mezi občanskou výchovou a cizími jazyky jsou scénky a pozdravy v různých jazycích. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Výchova k občanství a informatika

Mezipředmětový vztah mezi občanskou výchovou a informatikou je zaznamenávání do tabulek a grafu na počítači. Využití je například, když s žáky učitel probírá téma kapesného. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Výchova k občanství a tělesná výchova

Mezipředmětové vztahy mezi občanskou výchovou a tělesnou výchovou je sportovní slang. (Janošková, Ondráčková a Čechilová, 2004)

Tabulka č. 1 - 6. ročník, rok vydání 2004

Předmět	Počet mezipředmětových vztahů	Relativní četnost
Český jazyk	47	38,2 %
Dějepis	14	11,4 %
Zeměpis	21	17,1 %
Přírodopis	12	9,8 %
Výtvarná výchova	4	3,3 %
Matematika	3	2,4 %
Občanská výchova	5	4,1 %
Fyzika	3	2,4 %
Hudební výchova	9	7,3 %
Cizí jazyk	3	2,4 %
Informatika	1	0,8 %
Tělesná výchova	1	0,8 %

Zdroj: Michaela Bílá

Občanská výchova pro 7. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2004)

Výchova k občanství a český jazyk

Janošková a Ondráčková v učebnici Občanská výchova 7 nejvíce ze všech mezipředmětových vztahů využívají předmět český jazyk. V občanské výchově se jedná především o práci se slovníkem, hledání synonym, významů a rozdílů slov, média, slovesný rod činný a trpný. Žáci píší slohové útvary. Učí se různé způsoby komunikace, rčení. Pracují s literárními díly a poznávají jejich autory. Poznávají významní osobnosti a literární styly. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Výchova k občanství a dějepis

Dalším častým předmětem v občanské výchově je dějepis, se kterým má mnoho témat týkajících se mezilidských vztahů. V sedmém ročníku mají dějepis a výchova k občanství společná témata jako jsou kasty, tedy orientální společnosti, pravěké umění a umění starověkých civilizací. Dále peníze, jak se postupně obměňovaly. V občanské výchově se žáci učí různé dějepisné pojmy, probírají nejstarší obyvatelé země, čím se během historie lidé živil. Povídají si o Kryštofu Kolombu, o různých sochách, jejich umístění a autorech. V občanské výchově se vyučují olympijské hry, symboly a jaký význam mají pro sportovce a ostatní. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Výchova k občanství a zeměpis

Dalším předmětem, který díky mezipředmětovým vztahům do občanské výchovy patří, je zeměpis. Občanská výchova a zeměpis mají společné především to, že se oba zajímají o to, kde se jaký stát nachází. Dále se v občanské výchově vysvětlují pojmy. Žáci zjišťují název a polohy sídel prezidentů, nebo jaké znají významné osobnosti a jejich původ. Objevují, jak se nazývají různé elektrárny. Jaké znají lidské rasy. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Příkladem mezipředmětových vztahů občanské výchovy a zeměpisu je rozdílnost v životních úrovních. Patří sem například nezaměstnanost. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Dalším příkladem, kdy se občanská výchova a zeměpis propojuje, je například zaznamenávání do mapy, například kde se vyskytují linky důvěry a sídla různých organizací podobných služeb. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Výchova k občanství a přírodopis

Díky mezipředmětovým vztahům výchovy k občanství a přírodopisu, se žáci v 7. ročníku baví o změnách v dospívání, dorozumívání, ekosystémech, národních parcích, hmyzech a parazitech, HIV, savcích. Žáci zjišťují, co společného a naopak rozdílného probíhá během dospívání lidí a jiných živočichů. Učí se o významech různých pojmů. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Například v přírodopisu se žáci učí, jak probíhá fotosyntéza, k čemu slouží rostlinám. V občanské výchově se fotosyntéza probírá z úhlu, jaký užitek má pro člověka. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Výchova k občanství a výtvarná výchova

Mezipředmětové vztahy mezi občanskou výchovou a výtvarnou výchovou lze najít například ve tvorbě piktogramů jednotlivých druhů umění. Lze tvořit například koláže, malby nebo komiks. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Příkladem mezipředmětových vztahů mezi výchovou k občanství a výtvarnou výchovou může být domácí úkol, kdy žáci zhotoví, jakýmkoliv způsobem, truhlu a do ní vloží vše, co by v ní rádi našli. Učitel žáky směřuje k tomu, aby pochopili pozitivní otázky lidského soužití, vzájemnou toleranci a respektování odlišností mezi lidmi. Další mezipředmětový vztah se nabízí u obrazu od Leonarda da Vinciho a u pojmu estetika. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Výchova k občanství a matematika

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a matematikou najdeme například v počítání procent, tvoření grafů, převádění a přepočítávání jednotek. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Výchova k občanství a rodinná výchova

Is rodinnou výchovou má výchova k občanství dva mezipředmětové vztahy. Jedním z nich jsou změny fyzické i psychické v období puberty. A druhým je komunikace. Žák má sám přijít na všechny významy slova komunikace. Ať už se jedná o silnici nebo komunikaci mezi lidmi, lidmi a médii, lidmi a zvířaty nebo zvířaty mezi sebou. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Výchova k občanství a fyzika

Dalším předmětem, který sdílí mezipředmětové vztahy s výchovou k občanství je fyzika. Jedná se o zákony akce a reakce, gravitaci a význam reprodukce a páření. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Výchova k občanství a hudební výchova

Hudební výchova má mezipředmětové vztahy s výchovou k občanství v například písničkách Jaroslava Ježka nebo reprodukce a páření. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Výchova k občanství a cizí jazyky

Poslední předměty, které mají mezipředmětové vztahy s výchovou k občanství, jsou jazyky. V příručce je vypsán slovníček na stranách 10, 12 a 21, který uvádí slovíčka pro němčinu, angličtinu, ruštinu a francouzštinu. Dále žáci popisují, v jazyce, který studují, obrázky, vypravují příběhy, uvádí scénky. Dozvídají se, že u překládání zkratky BMI lze využít pouze anglický jazyk. (Janošková, Ondráčková & Šafránková, 2004)

Tabulka č. 2 - 7. ročník, rok vydání 2004

Předmět	Počet mezipředmětových vztahů	Relativní četnost
Český jazyk	36	31 %
Dějepis	18	15,5 %
Zeměpis	16	13,8 %
Přírodopis	16	13,8 %
Výtvarná výchova	9	7,8 %
Matematika	6	5,2 %
Rodinná výchova	2	1,7 %
Fyzika	3	2,6 %
Hudební výchova	2	1,7 %
Cizí jazyk	8	6,9 %

Zdroj: Michaela Bílá

Občanská výchova pro 8. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2005)

Výchova k občanství a český jazyk

Mezipředmětové vztahy mezi občanskou výchovou a českým jazykem jsou básně, slohová cvičení, přísloví, esej, vysvětlení pojmů mnohoznačná nebo renesance v literatuře. Vymýšlí příběhy, poezii a prózu. Žáci vyhledávají informace o známých autorech jako je Karel Čapek nebo Stanislav Rudolf. Hledají v literatuře. Učí se pracovat se slovníkem cizích slov. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a dějepis

Žáci mají za úkol přijít na to, na jaké historické památce, která stojí v hlavním městě České republiky, najdou medailony, jejichž tvůrcem je Josef Mánes. Dále vysvětlují pojmy renesance, sonet a kdo byl Francisco Petrarca. V kapitole lidská sexualita a láska zkoumají historické oblékání a jeho vliv na sexuální preference. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a zeměpis

Žáci v kapitole osobní bezpečí vysvětlují pojmy transport a speleolog a jak vzniká zemětřesení, záplava, lesní požár nebo lavina. Vyhledávají webové stránky střediska LZS ČR, a na mapě zaznamenají polohu. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a přírodopis

Žáci si připomínají smyslové orgány, smysly samotné. Vysvětlují si oční vady a oční onemocnění. Opakují si orgánové soustavy v lidském těle. Rozlišují tepny a žíly. Opakují si lidské srdce, které probrali v přírodopisu, co má společného s pumpou. Popisují, jak by ošetřili poranění prstů. Učí se příznaky stresu u lidí a zvířat. Žáci hledají příčiny úhyn živočichů i rostlin v přírodě. Rozlišují obranné reakce u lidí a zvířat. Dále se žáci učí o Alexandru Flemingovi. Zjišťují, co je to inzulín. Vysvětlují, jak vzniká zemětřesení, lavina, záplava a lesní požár. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a ekologie

V rámci mezipředmětových vztahů výchovy k občanství a ekologie žáci hledají příčiny úhyn živočichů i rostlin v přírodě. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a výtvarná výchova

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a výtvarnou výchovou v 8. ročníku nalezneme v obrazech, malbě, tvorbě výtvarných děl, fotografiích, kolážích, kresbách, výstřižky a to ručně nebo na počítači. Probírají významné umělce. Například Mikoláš Aleš, Adolf Born, Jan Zrzavý, Pablo Picasso, Josef Mánes, Alfons Mucha, Leonardo da Vinci. Žáci vysvětlují pojem malba, a kde se s ní mohou setkat. Výtvarné ztvární rodinu dnes a v minulosti. Hledají renesanci ve výtvarném umění. Vytváří reklamu a letáky. Dokreslují komiksový příběh. Hledají podoby násilí, lásky v uměleckých dílech. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a matematika

V rámci mezipředmětových vztahů výchovy k občanství a matematiky žáci počítají například kolik kJ je potřeba k zahřátí 1g vody o 1°C. Připomínají si Pythagorovu větu. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a občanská výchova

Mezipředmětovým vztahem s občanskou výchovou je socializace dítěte, neúplná a úplná rodina. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a chemie

V rámci mezipředmětových vztahů výchovy k občanství a chemie žáci si připomínají bylinky a jejich léčivé účinky. Zjišťují, jak se štěpí cukr a tuk. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a fyzika

Mezipředmětovým vztahem s fyzikou si žáci vysvětlují, jak vznikne blesk, fyzikální procesy. Jak proudí žilami a tepnami krev. Počítají energetickou spotřebu jejich rodičů s ohledem na povolání. A kolik kJ je potřeba k zahřátí 1g vody o 1°C. Na to navazují druhy energie. Vysvětlují pojem evakuace. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a rodinná výchova

Mezipředmětovým vztahem s rodinnou výchovou si žáci připomínají zásady pro zdraví. Navrhnu denní jídelníček s ohledem na určená kritéria. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a hudební výchova

Mezipředmětovým vztahem výchovy k občanství s hudební výchovou v 8. ročníku jsou písničky. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a cizí jazyky

Žáci se učí v angličtině, ruštině, němčině a podobně. Hrají scénky v cizím jazyce. Překládají. Učí se nova slova. Vysvětlují v angličtině pojem Fast food. Žáci hledají anglické písničky. Hledají v anglickém slovníku význam slov. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a informatika

Vyhledávají informace a významy slov. Při přípravě jídelníčku mohou žáci pracovat s počítačem. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Výchova k občanství a tělesná výchova

V rámci mezipředmětových vztahů výchovy k občanství s tělesnou výchovou žáci tančí. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2005)

Tabulka č. 3 – 8. ročník, rok vydání 2005

Předmět	Počet mezipředmětových vztahů	Relativní četnost
Český jazyk	39	28,1 %
Dějepis	9	6,5 %
Zeměpis	7	5 %
Přírodopis	12	8,6 %
Výtvarná výchova	24	17,3 %
Matematika	4	2,9 %
Občanská výchova	3	2,2 %
Fyzika	9	6,5 %
Hudební výchova	7	5 %
Cizí jazyk	8	5,8 %
Informatika	4	2,9 %
Tělesná výchova	2	1,4 %
Chemie	3	2,2 %
Rodinná výchova	8	5,8 %

Zdroj: Michaela Bílá

Občanská výchova pro 9. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2007)

Výchova k občanství a český jazyk

V rámci mezipředmětových vztahů s českým jazykem žáci píšou krátkou povídku, příběh, úvah a dopis. Vysvětlují přísloví a pojmy, vyhledávají ve slovnících české výrazy pro zkratky a významy slov. Vyberou si jednoho autora a o něm zjišťují více informací. Vymýšlí recepty. Hrají scénky. Pracují s texty v učebnici. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Příkladem mezipředmětových vztahů s českým jazykem je čtení úryvku z knihy *My ze stanice ZOO*. Žáci analyzují text. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a literatura

V rámci mezipředmětových vztahů s literaturou žáci poznávají romantismus a spisovatele, jako jsou například Alexander Sergejevič Puškin, Karel Hynek Mácha, Josef Kajetán Tyl, Karel Jaromír Erben, Karel Sabina a další. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a dějepis

Mezipředmětovým vztahem s dějepistem žák vysvětluje pojmy, zná významná jména a státní symboly. Dále žáci hledají v historických pramenech. Pracují s texty v učebnici. Další mezipředmětový vztah s dějepistem probíhá při připomínání historických maratónských běhů sportovce Emila Zátopka. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a zeměpis

V rámci mezipředmětových vztahů výchovy k občanství se zeměpisem žáci pracují s mapou, připravují recepty inspirující se zahraniční kuchyní. Učí se o tornádech a zemětřesení, epidemiích a pandemiích a kde se vyskytují. Hledají, kde ve světě je interrupce legální a kde nelegální. Zjišťují, že první pomoc při porodu je povinná dovednost všech hasičů i strážníků v Kanadě a USA. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a přírodopis

V rámci mezipředmětových vztahů výchovy k občanství a přírodopisu žáci zjišťují význam korálů. Zodpovídají otázky. Zjišťují, co znamená zkratka CSN. Učí se o pandemii, epidemii. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a výtvarná výchova

V rámci mezipředmětových vztahů s výtvarnou výchovou v 9. ročníku tvoří z kartonů, papíru, lepidla. Přípravují prezentaci, například v podobě balicího papíru a fotografií. Učí se o různých slozích, autorech a dílech. Analyzují fotografie. Tvoří karikatury, koláž. Navrhují letáčky. Vyrábí sešity jako minikuchařky. Výtvarně zpracují reklamu. Žáci objevují umělecký rozměr graffiti. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a matematika

Mezipředmětovým vztahem k matematice jsou procenta, grafy a jejich analýza, statistické údaje. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a občanská výchova

Mezipředmětovým vztahem k občanské výchově žáci čtou publikace autorů a diskutují. Čtou články. Opakují si hodnoty a pojmy. Tvoří leták o psychickém napětí a jak mu vzdorovat. Zjišťují, jak velký význam má pro dítě přirozená výživa a tak podobně. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a ekologie

Mezipředmětovým vztahem k ekologii se žáci učí o korálech, masové turistice, potápění a nadměrném rybolovu. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a hudební výchova

Mezipředmětovým vztahem k hudební výchově žáci čtou písně a korespondence slavných hudebníků. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a informatika

V rámci mezipředmětových vztahů s informatikou prezentují minikuchařku v prezentaci PowerPoint. Mimo to v počítači získávají informace o receptech, které hledají. Tvoří v počítači reklamy. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a cizí jazyky

V rámci mezipředmětových vztahů s cizími jazyky žáci píší detektivní příběh v angličtině. Píší dopisy v cizím jazyce. Dále hledají český výraz pro slovní spojení Parental Alienation Syndrome (PAS). A vysvětlují zkratku CAN v angličtině i češtině. S cizími jazyky se žáci mohou setkat také při psaní minikuchařky zahraničních receptů. Vyhledají přísloví z různých

zemí a řečí. Překládají z angličtiny výrok Johna Lennona. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a tělesná výchova

Mezipředmětovým vztahem k tělesné výchově žáci odpovídají na otázky. Například, co si představí pod překážkovým během. Porovnávají překážkový běh a běh bez překážek. Jaké znají překážky a tak podobně. Dále Žáci porovnávají druhy sportů. Vysvětlí, co je to doping. Vyhledají si pravidla sportu. Hledají sport, kdy jde o spolupráci. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a chemie

V rámci mezipředmětových vztahů s chemií se žáci učí o korálech a jejich postupném ničení. Učí se o dezinfekci. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a rodinná výchova

V rámci mezipředmětových vztahů s rodinnou výchovou žáci popisují rozdíly mezi současnou rodinou a rodinou v minulosti. Učí se pracovat s informacemi a rozvíjí svou tvořivost. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a mezikulturní výchova

V rámci mezipředmětových vztahů s mezikulturní výchovou si žáci uvědomují, co je to chudoba. Připomínají si další životní úrovně. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Výchova k občanství a multikulturní výchova

V rámci mezipředmětových vztahů s multikulturní výchovou se žáci učí recepty tradiční recepty ze zahraničí. Například na tradiční vánoční pokrmy. (Janošková, Ondráčková & Čábalová, 2007)

Tabulka č. 4 – 9. ročník, rok vydání 2007

Předmět	Počet mezipředmětových vztahů	Relativní četnost
Český jazyk	33	27,5 %
Dějepis	14	11,7 %
Zeměpis	8	6,7 %
Přírodopis	4	3,3 %
Výtvarná výchova	14	11,7 %
Matematika	5	4,2 %
Občanská výchova	7	5,8 %
Ekologie	2	1,7 %
Hudební výchova	4	3,3 %
Cizí jazyk	13	10,8 %
Informatika	2	1,7 %
Tělesná výchova	6	5 %
Chemie	2	1,7 %
Rodinná výchova	5	4,2 %
Mezikulturní výchova	1	0,8 %

Zdroj: Michaela Bílá

Občanská výchova pro 6. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2013)

Výchova k občanství a český jazyk

V příručce pro učitele pro 6. ročník ZŠ se nejčastěji vyskytují mezipředmětové vztahy s českým jazykem. Žáci se učí pracovat s časem. Pojmenovávají měsíce. Píší básně o své rodině. Tvoří vlastní texty a básně. Seznamují se s literaturou. Čtu básně. Pracují s čítankou. Tvoří texty o příchodu člověka na svět. Ukazují si části z knihy Memento a Robinson Crusoe. Pracují se slovníky a encyklopediemi. Vyhledávají přísloví týkající se majetku. Zjišťují národní pohádky a staré pověsti. Pomocí verbálních a nonverbálních prostředků procvičují způsoby a formy komunikace. Pracují s vrstvami jazyka. Žáci píší slohové práce. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Výchova k občanství a dějepis

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a dějepistem najdeme v datování letopočtů. Vyhledávání informací, např. o pravěku nebo nejstarším Přemyslovců. Zjišťují svatby z různých historických období. Opakují si vývojové fáze. Vyjmenovávají prezidenty nejen České republiky. Ověřují své znalosti o pravěku, raném středověku, starověku, panovnících a památkách, například v Praze. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Výchova k občanství a zeměpis

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a zeměpisem najdeme například v určování stran pomocí hodinek a sluníčka. Zjišťují, kde na našem území lze najít orloje. Určují polohy na mapě. Pracují s plánkem obcí, mapami. Opakují si měřítka, legendy a orientace. Zjišťují polohy statutárních měst. Rozlišují stupně životní úrovně v různých státech. Pracují s atlasem. Pracují s regiony a kraji České republiky. Poznávají vlajky okolních států, města a místa České republiky. Učí se o Praze, o státech Evropy, o horách. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Výchova k občanství a přírodopis

I v hodinách výchovy k občanství jsou mezipředmětové vztahy s přírodopisem. Žáci se učí o živočišných a rostlinných v chráněných oblastech. Zjišťují informace o organismech žijících společně v určitém prostředí. Vyhledávají informace o ekosystémech, tedy společenstvech s neživým prostředím. Učí se řeči květin. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Výchova k občanství a výtvarná výchova

V příručce pro učitele pro 6. ročník ZŠ se vyskytují mezipředmětové vztahy i s výtvarnou výchovou. Děti kreslí vtipy. Výtvarně zpracovávají svátky, slavnosti, kalendáře. Seznamují se s výtvarnými díly. Tvoří znaky obce, plakáty, emotikony, ilustrace, pocitové obrázky a blahopřání k sňatku. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Výchova k občanství a matematika

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a matematikou se objevují v počítání, kolik dítě dostává kapesného. A dále zpracovávání grafů a tabulek. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Výchova k občanství a fyzika

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a fyziky jsou jednotky času. Dále diskuze o tom, jaké hodiny jsou nejpřesnější. Myslí se hodiny atomové. A jako dobrovolný úkol žáci vyrábí slunečné hodiny. Používají jednoduché nástroje pro zkoumání stavby Newgrange. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Výchova k občanství a hudební výchova

I v hodinách výchovy k občanství jsou mezipředmětové vztahy s hudební výchovou. Žáci poslouchají hudební skladby a odhadují jejich trvání. Zpívají písně. Seznamují se s hudebními díly. Pracují s ukolébavkami, hymnou. Zpívají písně o přátelství. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Výchova k občanství a cizí jazyky

I v hodinách výchovy k občanství jsou mezipředmětové vztahy s cizími jazyky. Žáci na konci hodiny předvádějí své jazykové znalosti. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Výchova k občanství a informatika

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a informatikou se objevují při zpracování grafů a tabulek na počítači. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Výchova k občanství a tělesná výchova

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a tělesné výchovy v 6. ročníku zaznamenáme například u sportovního slangu. Nebo během aktivního odpočinku. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Výchova k občanství a chemie

V hodinách výchovy k občanství probíhají mezipředmětové vztahy s chemií v podobě vynálezů. Kdy se například mohou tvořit jejich životopisy nebo články o jejich dílech či o nich samotných. (Janošková, Ondráčková, Brom, Čechilová a Čábalová, 2013)

Tabulka č. 5 - 6. ročník, rok vydání 2013

Předmět	Počet mezipředmětových vztahů	Relativní četnost
Český jazyk	19	29 %
Dějepis	13	17,8 %
Zeměpis	13	17,8 %
Přírodopis	2	1,7 %
Výtvarná výchova	9	12,3 %
Matematika	1	1,4 %
Fyzika	5	6,8 %
Hudební výchova	6	8,2 %
Cizí jazyk	1	1,4 %
Informatika	1	1,4 %
Tělesná výchova	2	1,7 %
Chemie	1	1,4 %

Zdroj: Michaela Bílá

Občanská výchova pro 7. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2013)

Výchova k občanství a český jazyk

V příručce pro učitele pro 7. ročník ZŠ se nejčastěji vyskytují mezipředmětové vztahy s českým jazykem. Žáci pracují se slovníky. Vyhledávají informace v encyklopediích a jiné literatuře. Píší referáty, slohové útvary. Učí se o masových médiích. Učí se básničky. Vysvětlují významy slov, jako je například slovo ironie, přirovnávání a živel. Porovnávají různá zpravodajství pomocí jedné události. Vysvětlují významy slov jako je například múza. Vypravují, čtou příběhy a shledávají filmy o Ježíšovi. Vyhledávají v různé literatuře regiony, kdo o nich píše. Skládají vlastní básně. Píší fejetony. Učí se říct svůj názor a respektovat názor druhých po jeho zdůvodnění. Povídají si o různých dílech, například o knize Dva roky prázdnin, jejichž autorem je Jules Verne. Učí se o slovesném rodu činném a trpném. Vypravují si pověst o Svatoplukovi a biblický příběh o Kainovi a Abelovi. Mohou si zahrát také scénku. Vypravují si a čtou bajky. Učí se různých autorech, jako byl L. N. Tolstoj. (Brom, Janošková, Ondráčková, Čábalová, Marková a Šebková, 2013)

Výchova k občanství a dějepis

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a dějepistem najdeme ve vysvětlování, co je to orientální společnost a uvedení příkladů. Učení pomocí heraldiky. Opakování si informací o Tomáši Garrigue Masarykovi. Zabývají se dějinami, kulturou a způsobem života lidí některého národa. Ukazují si pravěké umění. Vysvětlují si řecký pojem Kalokagathia. Ukazují si, kde na našem území žili lidé v době kamenné. Učí se o pověsti o Svatoplukovi. (Brom, Janošková, Ondráčková, Čábalová, Marková a Šebková, 2013)

Výchova k občanství a zeměpis

V hodinách výchovy k občanství jsou mezipředmětové vztahy i se zeměpisem. Opět si žáci připomínají orloje, stejně jako v 6. ročníku. Hledají různé státy na mapě. Vysvětlují si pojmy kulturní plodina a kulturní krajina, sárí a kilt. Učí se o havajských ostrovech. Zjišťují, jaké podnebí tu máme a jaké existují další podnebné pásy. Povídají si o různých typech staveb. Ukazují si, kde se vyskytuje sporný zásah do přírody. Jako příklad je uvedena Asuánská přehrada. Povídají si o elektrické energii, jak se vyrábí. Vyhledávají obce, jejichž jména jsou odvozena od názvů stromů. Povídají si o řece Ganga. Porovnávají životní úroveň. Vyhledávají monarchie. Vyjmenovávají, jaké máme na našem území samosprávné celky. Popisují, co je to

Schengenský prostor. Rozlišují tři základní lidské rasy. (Brom, Janošková, Ondráčková, Čábalová, Marková a Šebková, 2013)

Výchova k občanství a přírodopis

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a zeměpisem v 7. ročníku najdeme například v učení se o životě samotářů a životě ve skupinách. Vysvětlují si tělesné a duševní změny během puberty. Povídají si o hnutí Brontosaurus. Vysvětlují si různé typy komunikací mezi živočichy. Zjišťují, proč nemají samičky tak krásné zbarvení jako samečci. Například se to týká druhů ptáků. Vysvětlují si pojem ekosystém. Vypravují si o Yellowstonském národním parku v USA. Učí se, co člověk potřebuje k životu a jak k tomu přispívá zeleň. (Brom, Janošková, Ondráčková, Čábalová, Marková a Šebková, 2013)

Výchova k občanství a výtvarná výchova

Malují truhly s poklady dle vlastních představ a fantazie. Kreslí piktogramy jednotlivých druhů umění. Prohlíží si různé fotografie, například sádrového trpaslíka. Tvoří ve skupinách jednoduché komiksy. Malují obrázky. (Brom, Janošková, Ondráčková, Čábalová, Marková a Šebková, 2013)

Výchova k občanství a matematika

Žáci vyjadřují v procentech a pomocí kruhových grafů, kolik tráví času s rodiči, ve škole a s kamarády. Tvoří grafy sledovaných médií. Převádí jednotky. Vypisují rozlohy států a evropské unie. (Brom, Janošková, Ondráčková, Čábalová, Marková a Šebková, 2013)

Výchova k občanství a rodinná výchova

Mezipředmětové vztahy výchovy k občanství a rodinné výchovy se projevují například v tom, že žáci zjišťují fyzické a psychické změny v období puberty, což jsou mezipředmětové vztahy společné také s přírodopisem. (Brom, Janošková, Ondráčková, Čábalová, Marková a Šebková, 2013)

Výchova k občanství a fyzika

Výchova k občanství a fyzika mají společné v tom, že se žáci učí o zákonu akce a reakce. Vysvětlují si, co je to gravitace, gravitační síla a zákon síly. (Brom, Janošková, Ondráčková, Čábalová, Marková a Šebková, 2013)

Výchova k občanství a hudební výchova

Během hodiny si žáci povídají o různých hudebních festivalech a dalších akcích. Mezi ně patří například Porta, Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech, Jiráskův Hronov či pěvecká soutěž Karlovarský skřivánek. (Brom, Janošková, Ondráčková, Čábalová, Marková a Šebková, 2013)

Výchova k občanství a cizí jazyky

V hodinách výchovy k občanství se žáci učí slovíčka v různých jazycích. Například anglicky, německy, francouzsky a rusky. Dále píše postup kreslení obrázku v cizím jazyce. Popisují obrázky. Nacvičují scénky. (Brom, Janošková, Ondráčková, Čábalová, Marková a Šebková, 2013)

Výchova k občanství a výchova ke zdraví

Žáci během hodiny výchovy k občanství propojují výchovu k občanství a výchovu ke zdraví pomocí tématu Rodina a její funkce. (Brom, Janošková, Ondráčková, Čábalová, Marková a Šebková, 2013)

Tabulka č. 6 – 7. ročník, rok vydání 2013

Předmět	Počet mezipředmětových vztahů	Relativní četnost
Český jazyk	22	27,8 %
Dějepis	8	10,1 %
Zeměpis	17	21,5 %
Přírodopis	10	12,7 %
Výtvarná výchova	6	7,6 %
Matematika	4	5,1 %
Občanská výchova	1	1,3 %
Fyzika	2	2,5 %
Hudební výchova	2	2,5 %
Cizí jazyk	5	6,3 %
Výchova ke zdraví	1	1,3 %
Rodinná výchova	1	1,3 %

Zdroj: Michaela Bílá

Občanská výchova pro 8. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2013)

Výchova k občanství a český jazyk

V příručce pro učitele pro 8. ročník ZŠ se nejčastěji vyskytují mezipředmětové vztahy s českým jazykem. Žáci si ověřují znalosti mnohoznačných slov a učí se nová. Žáci zjišťují významy odborných termínů. Učí se o Sherlocku Holmesovi. Zlepšují si jazyk, řeč, rozšiřují slovní zásobu. Hrají hry se slovy. Zjišťují rčení. Informují se o dílech jako je Robinson Crusoe, Mauglí. Zjišťují, co znamená dialog a monolog. Jaký je mezi nimi rozdíl. Vysvětlují slova efektivní a efektní. Připomínají si informace, které je napadnou, když se řekne Erich Maria Remarque. Učí se odborné termíny. Pracují se slovníky. Čtou povídku Karla Čapka. (Krupová, Urban, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a dějepis

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a dějepistem nalezneme v tom, že žáci zjišťují, kdy bylo vynalezeno rádio. Učí se o významných osobnostech. Zjišťují, co se ukrývá pod „Česká obec sokolská“. Co je to manufaktura. Srovnávají potřeby v dnešní době a potřeby lidí dříve. Pracují s historickými zákoníky. Vyjmenovávají prezidenty Československé republiky a jejich povolání. (Krupová, Urban, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a zeměpis

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a zeměpisem se prolínají v hodinách výchovy k občanství například ve zjišťování průměrného věku dožití. Vyjmenovávají památky. Vyhledávají, co to znamená ozbrojený konflikt. Jaká je dělba práce mezi státy. Ověřují si počet lidí na planetě, jaké mají potřeby v různých státech světa. Vyhledávají země, kde je typické smlouvání. Pracují se slepou mapou Evropy. (Krupová, Urban, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a výtvarná výchova

Vyrábění reklamních materiálů a prezentace nějakého výrobku propojuje výchovu k občanství a výtvarnou výchovu jako jedna z možností mezipředmětových vztahů. (Krupová, Urban, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a matematika

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a matematikou v 8. ročníku probíhají v tom, že se žáci učí přímky a úsečky. Tvoří grafy poptávky a nabídky. Přípravují si podnikatelský plán. Počítají zlomky. (Krupová, Urban, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a chemie

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a chemií probíhají v tom, že se žáci učí o významných osobnostech, stejně jako u fyziky a informatiky. (Krupová, Urban, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a fyzika

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a fyzikou probíhají v tom, že se žáci učí o významných osobnostech, stejně jako u chemie a informatiky. (Krupová, Urban, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a hudební výchova

Žáci se učí o Karlu Krylu. Přehrávají si státní hymnu nebo doplňují její slova do textu pracovního listu. (Krupová, Urban, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a cizí jazyky

Zjišťují význam slov price, quantity, economics a economy. Vyhledávání a učení se cizích slov ve výchově k občanství je asi nejčastější způsob propojení výchovy k občanství a cizího jazyku. (Krupová, Urban, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a informatika

Mezipředmětové vztahy mezi výchovou k občanství a informatikou nalezneme u příprav podnikatelských plánů. (Krupová, Urban, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a tělesná výchova

Propojení tělesné výchovy a výchovy k občanství v 8. třídě probíhá pomocí toho, že se žáci učí o významných osobnostech, stejně jako u chemie a fyziky. (Krupová, Urban, Janošková a Ondráčková, 2013)

Tabulka č. 7 - 8. ročník, rok vydání 2013

Předmět	Počet mezipředmětových vztahů	Relativní četnost
Český jazyk	15	34,1 %
Dějepis	8	18,2 %
Zeměpis	8	18,2 %
Výtvarná výchova	1	2,3 %
Matematika	4	9,1 %
Fyzika	1	2,3 %
Hudební výchova	2	4,5 %
Cizí jazyk	2	4,5 %
Informatika	1	2,3 %
Tělesná výchova	1	2,3 %
Chemie	1	2,3 %

Zdroj: Michaela Bílá

Občanská výchova pro 9. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2013)

Výchova k občanství a český jazyk

V příručce pro učitele pro 9. ročník ZŠ se nejčastěji vyskytují mezipředmětové vztahy s českým jazykem. Žáci se učí o hymně České republiky. Testují si český jazyk a znalosti synonym. Připomínají si Sherlocka Holmese a jeho autora, což je Arthur Ugnatius Conan Doyle. Žáci se učí význam slov jako je slovo vazba. Vybavují si známá přísloví, Harpagon, Petr a Lucie. Vyhledávají metaforu pro „záchytná sociální síť“. Věnují se kritickému čtení s porozuměním. Interpretují rýmované a písňové texty. (Urban. Friedel, Krupová, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a dějepis

Žáci se učí o bývalém prezidentovi Václavu Havlovi, Josefu II. a zavedení profesionální státní správy. Zjišťují informace o vstupu do Evropské unie, o Domitius Ulpianus nebo Cicerovi. Informují se o době zrušení trestu smrti v České republice. Probírají stará řemesla. Zjišťují světové vynálezy. (Urban. Friedel, Krupová, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a zeměpis

Učí se nová slova, jako například bipolité nebo apolité. Žáci studují odvětví národního hospodaření, potřeby lidí v různých částech světa. Učí se o evropské centrální bance. Vyhledávají nejvíce ekologicky postižené oblasti. Informují se o mezinárodních organizacích a OSN. (Urban. Friedel, Krupová, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a výtvarná výchova

Během hodin výchovy k občanství se žáci učí i pomocí mezipředmětových vztahů hodnotit fotografie a pracovat s nimi. (Urban. Friedel, Krupová, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a matematika

Během hodin výchovy k občanství se žáci učí i pomocí mezipředmětových vztahů s matematikou. Vypočítávají DPH. Dále přepočítávají měnový kurz a zabývají se úročením. (Urban. Friedel, Krupová, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a fyzika

Mezipředmětovými vztahy mezi výchovou k občanství a fyzikou v 9. třídě se myslí počítání spotřeby energie. (Urban. Friedel, Krupová, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a hudební výchova

V 9. třídě se žáci setkají s mezipředmětovými vztahy mezi výchovou k občanství a hudební výchovou při vyučování věnovaném hymně České republiky a jejímu autorovi. Dále poslouchají a interpretují písně. (Urban. Friedel, Krupová, Janošková a Ondráčková, 2013)

Výchova k občanství a mediální výchova

Žáci v rámci mezipředmětových vztahů mezi výchovou k občanství a mediální výchovou vyhledávají informace v médiích. (Urban. Friedel, Krupová, Janošková a Ondráčková, 2013)

Tabulka č. 8 - 9. ročník, rok vydání 2013

Předmět	Počet mezipředmětových vztahů	Relativní četnost
Český jazyk	13	35,1 %
Dějepis	8	21,6 %
Zeměpis	7	18,9 %
Výtvarná výchova	1	2,7 %
Matematika	2	5,4 %
Fyzika	2	5,4 %
Hudební výchova	3	8,1 %
Mezikulturní výchova	1	2,7 %

Zdroj: Michaela Bílá

Shrnutí kapitoly

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaký pohled na problematiku ohledně mezipředmětových vztahů ve výuce občanské výchovy na základních školách přistupuje literatura. V příručkách z let 2004, 2005 a 2007 autorka zjistila, že ve všech ročnících byl dominující předmět český jazyk. Mezi méně časté mezipředmětové vztahy patřili předměty mezikulturní výchova, informatika, tělesná výchova, ekologie, chemie a informatika.

Během hodin výchovy k občanství žáci pracují se slovníky. Učí se slovíčka v různých jazycích. Píší a pracují s různými slohovými útvary. Objevují nové pojmy. Objevují umělecká a literární díla. Vyhledávají v atlasech a zaznamenávají do slepých map. Učí se o vzniku života a fotosyntéze. Pracují s grafy a tabulkami. Objevují rekordy ve zvířecí říši. Pracují se slunečnými hodinami a jednotkami. Učí se o verbální i nonverbální komunikaci v lidské i zvířecí říši. Připomínají si anatomii.

V příručkách z roku 2013 měla autorka příležitost zjistit, že ve všech ročnících byl nejvíce využíván opět předmět český jazyk a to nejvíce v 7. ročníku. Některé předměty se vyskytují pouze v některých ročnících. Například, v 9. třídě cizí jazyk chybí. Informatika se využívá pouze v 6. a 8. třídě. Tělesná výchova se nevyužívá v 7. a 9. třídě. Chemie se vyučuje v 6. a 8. třídě. Mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství a mezikulturní výchovou objevují pouze v 9. třídě. Výchova ke zdraví se využívá v 7. třídě. Rodinná výchova se vyučuje v 6., 7. a 9. třídě.

Během hodin výchovy k občanství žáci pracují se slovníky. Čtou knihy. Učí se různých autorech a významných osobnostech ze všech možných oborů. Hovoří v různých jazycích. Vymýšlí texty v různých typech slohových útvarů. Objevují hudební, výtvarná a literární díla. Vyhledávají v atlasech a různých mapách. Pracují s grafy a tabulkami pomocí mezipředmětových vztahů s matematikou a informatikou. Pracují s časem. Učí se o verbální i nonverbální komunikaci. Zpívají různé písně.

POROVNÁNÍ PŘÍRUČEK PRO UČITELE

Pro porovnávání příruček pro učitele autorka zvolila příručku pro učitele v 6. ročníku z roku 2004. Pro 7. ročník zvolila příručku z roku 2004. Z roku 2005 pochází příručka pro učitele 8. ročníku. 9. ročník uvádí příručku pro učitele z roku 2007. Příručky jsem porovnávala s příručkami pro 6., 7., 8. a 9. ročník z roku 2013.

6. ročník

Pro porovnání příruček pro učitele jsem u šestého ročníku zvolila příručku Občanská výchova 6: pro základní školy a víceletá gymnázia: příručka pro učitele (2013) a příručku Občanská výchova pro 6. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2004).

V šestém ročníku došlo během let ke změně. Osm předmětů z dvanácti, jako například český jazyk, zeměpis a přírodopis, snížilo počet mezipředmětových vztahů. Výtvarná výchova, fyzika a tělesná výchova počet zvýšili. Informatika se nezměnila. Zajímavé je, že v příručce z roku 2013 chybí mezipředmětové vztahy z občanské výchovy, které byli v příručce z roku 2004.

7. ročník

Pro porovnání příruček pro učitele jsem u šestého ročníku zvolila příručku Občanská výchova 7: pro základní školy a víceletá gymnázia: příručka pro učitele (2013) a výše zmíněnou Občanská výchova pro 7. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2004).

Z deseti předmětů se u osmi předmětů zmenšil počet mezipředmětových vztahů. Mezi ně patřil například český jazyk, dějepis, přírodopis nebo výtvarná výchova. U zeměpisu přibyl jeden nový mezipředmětový vztah. Hudební výchova se nezměnila.

8. ročník

Pro porovnání příruček pro učitele jsem u šestého ročníku zvolila příručku Občanská výchova 8: pro základní školy a víceletá gymnázia: příručka pro učitele (2013) a výše zmíněné. Občanská výchova pro 8. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2005).

Z třinácti předmětů dva předměty úplně zmizely. Přírodopis a rodinná výchova nejsou využity. Zeměpis přidal mezipředmětový vztah. Matematika se nezměnila. Zbylých devět předmětů svůj počet mezipředmětových vztahů snížil.

9. ročník

Pro porovnání příruček pro učitele jsem u šestého ročníku zvolila příručku Občanská výchova 9: pro základní školy a víceletá gymnázia: příručka pro učitele (2013) a výše zmíněné. Občanská výchova pro 9. ročník ZŠ, příručka pro učitele (2007).

Ukázalo se, že z patnácti předmětů zbylo osm. Zmizel přírodopis, občanská výchova, ekologie, cizí jazyky, informatika, tělesná výchova, chemie a rodinná výchova. Český jazyk, dějepis, zeměpis, výtvarná výchova, matematika a hudební výchova počet snížily. Mezikulturní výchova se nezměnila.

Shrnutí kapitoly

Cílem autorky diplomové práce bylo zjistit, jak k dané problematice mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství na základních školách přistupuje literatura. Autorka porovnála 8 příruček. 2 příručky na jeden ročník základní školy. Cíle bylo dosaženo. Ukázalo se, že se během let snížil počet mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství. Některé předměty byly úplně vymazány, většina předmětů počet mezipředmětových vztahů snížila. Informatika zůstala v šestém ročníku stejná. Hudební výchova zůstala stejná v sedmém ročníku. V osmém ročníku se nezměnila matematika. V devátém ročníku zůstala neměnná mezikulturní výchova.

VÝZKUMNÉ NÁSTROJE

Tato kapitola uvádí, jaké výzkumné nástroje byly v diplomové práci využity. Vysvětluje, co to je kvantitativní přístup. Upřesňuje, co to je dotazník. Jak byl v této diplomové práci využit ve výzkumech zjišťujících pohled vyučujícího výchovy k občanství na mezipředmětové vztahy základní školy ve výuce občanské výchovy a výzkumu zjišťujícího pohled žáků na mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství. Vysvětluje, co je to test dobré shody chí-kvadrát.

Kvantitativní přístup

Pro diplomovou práci autorka diplomové práce zvolila kvantitativní přístup.

Kvantitativní přístup pracuje se statistickým zpracováním dat. Popisuje nestranně jednu objektivní a nezávislou realitu. Přístup vychází z toho, že všechno má svou příčinu. Všechno lze vysvětlit a definovat kauzální zákonitosti. K výzkumu slouží náhodně vybraní respondenti. Výsledek je zobecňován. Přístup ověřuje, zda platí stávající teorie i v nových podmínkách. (Doulík, 2016)

Chráska (2007) popisuje kvantitativní přístup jako systematickou a záměrnou činnost, při které se empirickými metodami zjišťují hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy.

Dotazníkové šetření

Dotazník má být srozumitelný, přehledný, jednoduchý na vyplnění, jazykově korektní, typograficky a graficky upravený. (Doulík, 2016)

Dle Chráska (2007) by měl být dotazník jasný, položky jednoznačné. Měl by se dát pozor při kladení otázek proč. Položky zjišťují pouze nezbytné informace a nesmí být sugestivní tedy napovídající odpovědi.

Autorka využila u dotazníku pro žáky i učitele otázky otevřené a uzavřené. Volili jednu či více odpovědí. Některé otázky byly uzpůsobeny tak, aby žáka připravily na náročnější otázky. Některé otázky byly kontrolní, aby se ověřila pravdivost respondenta. Položky zajišťovaly fakta, vědomosti i mínění.

Test dobré shody chí-kvadrát

Test dobré shody chí-kvadrát se považuje za jeden z nejčastějších a nejelementárnějších testů na zjištění statické významnosti. K nejčastějším patří proto, že v dotaznících vlastní konstrukce autor zjišťuje zpravidla četnosti jednotlivých nabízených odpovědí tzv. nominálních dat. Záměrem testu dobré shody chí-kvadrát je ověřit, zda existují statisticky významné rozdíly mezi autorem zaznamenanými četnostmi, které se zaznamenávají jako „P – pozorovaná četnost“ a četnostmi očekávanými zaznamenávané jako „O – očekávaná četnost“. (Janiš, 2014)

U této kategorie testů se zjišťuje, zda četnosti, které byly posbírány měřením v pedagogické realitě, se odlišují od teoretických četností, které odpovídají dané nulové hypotéze. Nulová hypotéza znamená, že mezi sledovanými jevy není vztah. Přijetí nulové hypotézy je základ pro interpretaci získaných výsledků. (Chráska, 2007)

Shrnutí kapitoly

Autorka diplomové práce využila pro svůj výzkum kvantitativní přístup. Kvantitativní přístup je podepřen vysokým počtem respondentů. Z jejich odpovědí se zobecňuje pohled na danou problematiku. Jednou z metod kvantitativního přístupu je dotazníkové šetření, které zvolila také autorka práce. Dotazník je jeden z nejčastěji volených metod výzkumu. Skládá se z předpřipravených a pečlivě naformulovaných otázek. Dotazník má být především jednoduchý, jasný, jednoznačný, přehledný a tak podobně. Test dobré shody chí-kvadrát je využíván pro zjištění statické významnosti. Cílem je zjistit, zda data, která byla získána, se odlišují od teoretické četnosti.

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaký pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství na základních školách má žák. Pro naplnění cíle byl využit dotazník. Dotazník byl zpřístupňován pomocí internetu. Autorka rozeslala dotazník pro žáky 200 učitelům občanské výchovy. Dotazník byl otevřen 460x. Dotazník vyplnilo 243 žáků. 217 odpověď neodeslalo. návratnost dotazníku tedy byla 52,8%.

Dotazník pro žáky byl respondentům k dispozici od konce ledna 2022 do konce dubna 2022. Výzkumné šetření bylo zaměřeno na žáky druhého stupně. Odpovídali dobrovolně a anonymně. Dotazník se skládal z 9 otázek. 4 otázky byly otevřené. 5 otázek bylo uzavřených. Některé otázky byly funkcionálně psychologické, aby respondenty připravily na náročnější otázky. Některé otázky byly kontrolní, aby se ověřila pravdivost respondenta. Položky zajišťovaly fakta, vědomosti i mínění.

Analýza položek z dotazníku pro žáky ZŠ

Dotazníku se zúčastnilo 243 žáků různých základních škol po celé České republice. Dotazník jsem rozeslala na 110 různých základních škol Středočeského a Královéhradeckého kraje. Z daných základních škol mi odpovědělo pouze 4 vyučující. Všichni 4 byli ochotní dotazník žákům rozeslat. Čas na vyplnění dotazníků byli 3 měsíce.

Otázka č. 1: Jsem...

Na otázku „Jsem...“ odpovědělo 243 respondentů. Jednalo se o 114 dívek a 129 chlapců. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 1. Pro 1 stupeň volnosti a autorky zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 3,841. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 0,92, tedy nižší hodnota jak 3,841. V dotazníku je rovnoměrně zastoupen počet dívek a chlapců, což podle autorky může odpovídat skutečnosti. Nemá to tedy vliv na výsledky výzkumu.

Tabulka: Otázka č. 1: Jsem...

	Počet	Relativní četnost
Dívky	114	46,9 %
Chlapci	129	53,1 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 2: V jaké jsi třídě?

Na autorky otázku „V jaké jsi třídě“ odpovědělo 243 respondentů. Jeden z respondentů odmítl odpovědět. Zbýlých 242 respondentů navštěvovalo 6., 7., 8. či 9. ročník základní školy. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 3. Pro 3 stupeň volnosti a autorky zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 7,815. Hodnota chí-kvadrátu vyšla mi 85, tedy vyšší hodnota jak 7,815. Nejvíce respondentů navštěvovalo 7. ročník ZŠ. Nejméně respondentů navštěvovalo 6. ročník ZŠ. Zbylé dva ročníky byly podobně zastoupeny. S ohledem na to, že ročníky nebyly zastoupeny v podobném počtu, ale jsou tam významné rozdíly, se autorka diplomové práce domnívá, že to může závěr výzkumu pozměňovat.

Tabulka: Otázka č. 2: V jaké jsi třídě?

	Počet	Relativní četnost
6. ročník	3	1,2 %
7. ročník	101	41,6 %
8. ročník	63	25,9 %
9. ročník	75	30,9 %
nespecifikováno	1	0,4 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 3: Myslíš si, že jednotlivé školní předměty spolu souvisí?

Na autorky otázku „Myslíš si, že jednotlivé školní předměty spolu souvisí?“ odpovědělo 243 respondentů. 185 respondentů souhlasilo a 58 respondentů nesouhlasilo s tím, že předměty spolu navzájem souvisí. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 1. Pro 1 stupeň volnosti a autorky zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 3,841. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 66,4, tedy vyšší hodnota než 3,841. Z výsledku chí kvadrátu a poměru odpovědí žáků, autorka došla k závěru, že více jak 2/3 žáků si myslí, že spolu předměty souvisí.

Tabulka: Otázka č. 3: Myslíš si, že jednotlivé školní předměty spolu souvisí?

	Počet	Relativní četnost
ANO	185	73,1 %
NE	58	23,9 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 4: Vyber, se kterými předměty dle tvého názoru souvisí výchova k občanství.

U této otázky mohli respondenti volit neomezený počet předmětů, které byli v seznamu. Tyto předměty jsou v Rámcovém vzdělávacím programu RVP rozděleny do několika skupin, které porovnávám.

Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 7. Pro 7 stupeň volnosti a mnou zvolená hladina významnosti 0,05 je kritická hodnota 14,067. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 423,8, tedy vyšší hodnota než 14,067.

Žáci spatřují největší souvislost mezi předměty Výchovou k občanství a Dějepisem. V těsném závěsu se vyskytují předměty Český jazyk a Zeměpis. Pouze podle 7 žáků souvisí s Výchovou k občanství předmět Chemie a ve stejném počtu zvolili žáci také Fyziku.

Tabulka: Otázka č. 4: Vyber, se kterými předměty dle tvého názoru souvisí výchova k občanství.

	Počet	Relativní četnost
Dějepis	172	70,8 %
Český jazyk	117	48,1 %
Zeměpis	114	46,9 %
Cizí jazyky	54	22,2 %
Přírodopis	48	19,8 %
Hudební výchova	34	13,9 %
Informatika	33	13,6 %
Výtvarná výchova	28	11,5 %
Matematika	26	10,7 %
Tělesná výchova	20	8,2 %
Chemie	7	2,9 %
Fyzika	7	2,9 %
Jiné	34	13,9 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 5: Vyber, se kterými předměty dle tvého názoru nesouvisí výchova k občanství.

Tato otázka je protikladem otázky č. 4. Respondenti mohli opět volit neomezený počet předmětů, které byly v seznamu. Tyto předměty jsou v Rámcovém vzdělávacím programu RVP rozděleny do několika skupin, které porovnávám.

Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 7. Pro 7 stupeň volnosti a mnou zvolená hladina významnosti 0,05 je kritická hodnota 14,067. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 1094,9, tedy vyšší hodnota než 14,067.

Z dotazníku vyplynulo, že dle žáků s Výchovou k občanství nejméně souvisí předměty Fyzika a Chemie, což potvrzuje i předchozí otázka.

Tabulka: Otázka č. 5: Vyber, se kterými předměty dle tvého názoru nesouvisí výchova k občanství.

	Počet	Relativní četnost
Dějepis	28	11,5 %
Český jazyk	68	17,9 %
Zeměpis	62	25,5 %
Cizí jazyky	111	45,7 %
Přírodopis	113	46,5 %
Hudební výchova	136	55,9 %
Informatika	131	53,9 %
Výtvarná výchova	133	54,7 %
Matematika	179	73,7 %
Tělesná výchova	168	59,1 %
Chemie	190	78,2 %
Fyzika	191	78,6 %
Jiné	2	0,8 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 6: Myslíš si, že do hodin výchovy k občanství patří práce se slovníkem?

Z 243 respondentů 150 z nich odpovědělo, že do hodin výchovy k občanství slovníky patří.

Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 1. Pro 1 stupeň volnosti a mnou zvolená hladina významnosti 0,05 je kritická hodnota 3,841. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 13,38, tedy vyšší hodnota než 3,841.

Dle výsledku, který dle autorky vyplývá ze zkušeností žáků, téměř 2/3 žáků si myslí, že do hodin Výchovy k občanství patří slovník. Autorka diplomové práce se domnívá, že by mohlo jít o slovník cizích slov nebo slovník spisovné češtiny.

Tabulka: Otázka č. 6: Myslíš si, že do hodin výchovy k občanství patří práce se slovníkem?

	Počet	Relativní četnost
ANO	150	61,7 %
NE	93	38,3 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 7: Do jakých dalších předmětů, dle tvého názoru, patří téma EKOLOGIE?

U této otázky žáci vypisovali všechny předměty, kam podle nich patří téma ekologie. Většina se shodla na tom, že ekologie patří do přírodopisu. Pod pojmem „jiné“ žáci vyplňovali různé tečky, písmenka a podobně, aby se přes otázku respondenti dostali dál, ale přitom nemuseli odpovídat.

Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 7. Pro 7 stupeň volnosti a mnou zvolená hladina významnosti 0,05 je kritická hodnota 14,067. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 1506,7, tedy vyšší hodnota než 14,067.

Dle žáků patří ekologie nejvíce do předmětu Přírodopis. Nejméně patří dle žáků ekologie do předmětů cizích jazyků.

Tabulka: Otázka č. 7: Do jakých dalších předmětů, dle tvého názoru, patří téma EKOLOGIE?

	Počet	Relativní četnost
Dějepis	7	2,9 %
Český jazyk	4	6,6 %
Zeměpis	79	32,5 %
Cizí jazyky	2	0,8 %
Přírodopis	173	71,2 %
Výtvarná výchova	3	1,2 %
Matematika	2	0,8 %
Chemie	31	12,8 %
Fyzika	11	4,5 %
Výchova k občanství	30	12,3 %
Etická výchova	7	2,9 %
Výchova ke zdraví	3	1,2 %
Jiné	24	9,9 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 8: Myslíš si, že získané informace z výchovy k občanství využiješ i v jiných předmětech?

Cílem této otázky bylo zjistit, jak žáci hodnotí své znalosti. Zda si myslí, že dokáží využít získané informace z jednoho předmětu v předmětu jiném. Na otázku odpovědělo 243 respondentů. 179 odpovědělo kladně a 64 záporně.

Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 1. Pro 1 stupeň volnosti a mnou zvolená hladina významnosti 0,05 je kritická hodnota 3,841. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 54,42, tedy vyšší hodnota než 3,841.

Více jak 2/3 žáků se domnívá, že své znalosti z Výchovy k občanství využije i v jiných předmětech.

Tabulka: Otázka č. 8: Myslíš si, že získané informace z výchovy k občanství využiješ i v jiných předmětech?

	Počet	Relativní četnost
ANO	179	73,7 %
NE	64	26,3 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 9: Dokážeš uvést příklad? Pokud ano, uveď jaký.

Otázka č. 9 navazuje na otázku č. 8. Zda dokáží uvést příklad, odpovědělo 243 respondentů. Odpovědi byly překvapivé. Někteří respondenti zodpověděli otázku celou. Někteří zodpověděli část otázky, která se jim zamlouvala více.

Objevovaly se odpovědi, kdy žáci uvedli nějaký předmět. Někteří odpovídali „ne“ nebo „nevím“. Jako odpověď se vyskytovala také pouhá tečka. Tyto odpovědi jsem zařadila mezi ty, co příklad neuvedli. Záporné odpovědi významně převyšují ty kladné.

Do sloupečku „příklad uveden“ patří odpovědi, kdy respondenti zodpověděli celou otázku nebo uvedli příklad.

Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 1. Pro 1 stupeň volnosti a mnou zvolená hladina významnosti 0,05 je kritická hodnota 3,841. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 54,42, tedy vyšší hodnota než 3,841.

Tabulka: Otázka č. 9: Dokážeš uvést příklad? Pokud ano, uveď jaký.

	Počet	Relativní četnost
Příklad uveden	64	26,3 %
Příklad neuveden	179	73,7 %

Zdroj: Michaela Bílá

Vyhodnocení dotazníku pro žáky

Cílem autorky dotazníku bylo zjistit, jaký mají žáci pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce občanské výchovy. Jednalo se o dotazník vlastní konstrukce, který obsahoval devět položek. Tři otázky byly otevřené. U šesti otázek žáci vybírali ze seznamu předmětů. U dvou uzavřených otázek mohli navolit více odpovědí.

Dotazníku se zúčastnilo 243 respondentů ze čtyř ročníků na druhém stupni čtyř základních škol. Jednalo se o 114 dívek a 129 chlapců. Nejvíce odpovídali žáci ze 7. ročníku na druhém stupni základní školy. 185 dotazovaných se shodlo na tom, že spolu jednotlivé předměty souvisí. S výchovou k občanství dle respondentů nejvíce souvisí dějepis. Druhý a třetí v pořadí byl český jazyk a zeměpis. S výchovou k občanství nejméně souvisí fyzika, chemie, matematika a tělesná výchova. 150 respondentů si myslí, že do hodin výchovy k občanství patří slovníky, 93 respondentů s tím nesouhlasí. Buď se s tím na hodinách výchovy k občanství nesetkali, nebo si myslí, že tam nepatří.

Aby autorka zjistila, jaký pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství na základních školách mají žáci, volila vhodné otázky. Například, jedna z otázek byla, do jakých předmětů by zařadili téma Ekologie. Nejvíce se respondenti shodovali na přírodopisu. Následovala otázka, zda si respondenti myslí, že dokáží své znalosti z jednoho předmětu využít i v jiném. Díky tomu, že nebyl výsledek jednohlasně ano nebo ne, je vidět, že o své odpovědi přemýšleli a odpověděli popravdě. Většina odpověděla, že si myslí, že znalosti využít dokáží. Aby se to ověřilo, v poslední otázce měli uvést příklad. Většina příklad neuvedla. Ale ti, co uvedli, tak uvedli jeden a více příkladů.

Shrnutí kapitoly

Cílem autorky diplomové práce bylo zjistit, jaký mají pohled žáci výchovy k občanství na mezipředmětové vztahy ve výuce občanské výchovy. Dotazníku se zúčastnilo 243 žáků různých základních škol po celé České republice. Dotazník autorka diplomové práce rozeslala 200 učitelům výchovy k občanství. Očekávala více kladných odpovědí od respondentů, ale chápe, že toho mají nyní hodně. Školy byly více jak rok zavřené. Nikdo na to nebyl připraven, a tak jsou všichni s učivem pozadu. Na školy a učitele i nadále doléhá onemocnění covid-19. Dlouhodobě chybí celé třídy. Také se blíží konec pololetí. Školy se musí vypořádat s náporem nových žáků, kteří nemluví českým jazykem. Jsou otřeseny ze situace v jejich zemi a rychlého přesunu.

Nejvíce odpovídali žáci ze 7. ročníku na druhém stupni základní školy. Většina dotazovaných se shodlo na tom, že spolu jednotlivé předměty souvisí. S výchovou k občanství dle respondentů nejvíce souvisí dějepis. S výchovou k občanství nejméně souvisí fyzika, chemie, matematika a tělesná výchova.

DOTAZNÍK PRO UČITELE

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaký pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství na základních školách má učitel. Dotazník byl zpřístupňován pomocí internetu. Autorka rozeslala dotazník pro učitele 200 učitelům občanské výchovy. Dále dotazník pro učitele vložila na sociální síť Facebook do různých skupin pro učitele. Dotazník byl otevřen 186x. Odpověď odeslalo 38 respondentů. Tedy 148 respondentů odpověď neodeslalo. Úspěšnost dotazníku byla 20, 43%.

Dotazník pro učitele byl respondentům k dispozici od počátku roku 2022 do konce dubna 2022. Výzkumné šetření bylo zaměřeno na učitele občanské výchovy. Respondenti odpovídali dobrovolně a zcela anonymně. Dotazník se skládal z 21 otázek. 4 otázky byly otevřené. 17 otázek bylo uzavřených. Některé otázky byly funkcionálně psychologické, aby respondenty připravily na náročnější otázky. Některé otázky byly kontrolní, aby se ověřila pravdivost respondenta. Položky zajišťovaly fakta, vědomosti i mínění.

Otázka č. 1 - Jaké je Vaše pohlaví?

Na autorky otázku „Jaké je Vaše pohlaví“ odpovědělo 38 respondentů. Jednalo se o 35 žen a 3 muže. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 1. Pro 1 stupeň volnosti a autorkou zvolená hladina významnosti 0,05 je kritická hodnota 3,841. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 26,94, tedy vyšší hodnota jak 3,841.

Dotazník vyplnilo více žen než mužů. Více žen odpovídá feminizaci na základních školách. Proto se autorka diplomové práce domnívá, že to má dobrý vliv na výsledek výzkumu.

Tabulka: Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

	Počet	Relativní četnost
Žena	35	92,1 %
Muž	3	7,9 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 2 - Jaký je Váš věk?

Na autorky otázku „Jaký je Váš věk?“ odpovědělo 38 respondentů. Na výběr měli od méně jak 26 let do více jak 51 let. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 4. Pro 4 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 9,488. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 1,48, tedy nižší hodnota jak 9,488.

Mezi respondenty se nejvíce podělili začínající, mladí učitelé. Autorka se domnívá, že to mohlo mít na výsledek výzkumu vliv. Jinak k výuce a učivu samotnému přistupují učitelé, kterým nevadí využívat moderní technologie.

Tabulka: Otázka č. 2: Jaký je Váš věk?

	Počet	Relativní četnost
Do 26 let	8	21,1 %
26 – 30 let	10	26,3 %
31 – 40 let	6	15,8 %
41 – 50 let	8	21,1 %
51+ let	6	15,8 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 3 - Jaká je délka Vaší praxe?

Na autorky otázku „Jaká je délka Vaší praxe?“ odpovědělo 38 respondentů. Na výběr měli od méně jak 5 let do více jak 21 let. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 4. Pro 4 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 9,488. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 25,16, tedy vyšší hodnota jak 9,488.

Na výzkumu se nejvíce podíleli začínající, mladší učitelé. Autorka se domnívá, že to mohlo mít vliv na jejich odpovědi. Domnívá se, že učitelé, kteří mají delší praxi, mají již za sebou omyly, kterým se nadále vyhýbají. Dále by mohli mít větší přehled, pokud jde o propojenost předmětů. A tak by mohli mezipředmětovým vztahům věnovat více času a péče.

Tabulka: Otázka č. 3: Jaká je délka Vaší praxe?

	Počet	Relativní četnost
Do 5 let	19	50,0 %
5 – 10 let	3	7,9 %
11 – 15 let	2	5,3 %
16 – 20 let	5	13,2 %
21+ let	9	23,7 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 4 - Jaké jsou všechny Vaše aprobace?

Na tuto otázku respondenti vypisovali své aprobace. Ukázalo se, že 12 z dotazovaných vyučuje výchovu k občanství bez toho, aby měli tuto aprobaci vystudovanou. Zbylých 26 respondentů vyučujících výchovu k občanství mají aprobaci Výchova k občanství vystudovanou. Někteří respondenti uvedli pouze jednu aprobaci. Jiní uvedli dvě a více aprobací. Mezi nejčastější druhou aprobaci patřil český jazyk, který napsalo 11 respondentů. Druhý nejčastější byl dějepis s 8 respondenty. Přírodopis je aprobace dalších 5 respondentů. Zeměpis, anglický jazyk, matematiku a ruský jazyk napsali 4 respondenti. Chemii uvedli 3 respondenti. Pracovní činnosti a tělesnou výchovu uvedli 2 respondenti. Výtvarnou výchovu, informatiku, etickou výchovu, fyziku a německý jazyk uvedl vždy 1 respondent.

Otázka č. 5 - Jaký vnímáte vztah mezi výchovou k občanství a ostatními předměty, které vyučujete? Prosím rozepsat.

Ukázalo se, že tato otázka je velice individuální a záleží na jejím pochopení. Většina respondentů se odkazovala na to, jak a s jakými předměty se výchova k občanství potýká právě v rámci mezipředmětových vztahů. Často se shodovali, pokud šlo o humanitní vědy, přesněji tedy dějepis a zeměpis. Někteří uvedli, že je výchova k občanství důležitý, ale nedoceňovaný předmět, který si musí vydobýt své místo na slunci. Až na pár výjimek, kdy odpověděli jednoslovně, nebylo tedy jasně uvedeno stanovisko, anebo přímo uvedli, který předmět a proč se s výchovou k občanství moc neseťkává, jako je například matematika nebo tělesná výchova, se respondenti shodli na tom, že vnímají úzký vztah svých dalších předmětů k občanské výchově.

Otázka č. 6 - Jakou metodou nejčastěji uplatňujete realizaci mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství?

32 respondentů se shodlo na tom, že nejčastěji pro mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství používají diskuzi. 9 respondentů se shodlo na tom, že nejčastěji používají prezentace. 4 respondenti nejčastěji používají skupinové práce. 3 respondenti uvedli projekty a práci se zdroji. 2 respondenti vždy uvedli pracovní listy, scénky a kritické myšlení. Zbylé aktivity byly uvedeny pouze jednou. Patřili mezi ně problematické aktivity, přednášky, únikovky, otázky, RWCT, ukázka děl, videa, myšlenkové mapy, argumentace, čtení s porozuměním, řešení problémů, grafická metoda, besedy, referáty, komunitní kruh a práce s učebnicemi všech možných předmětů.

Otázka č. 7 - Používáte mezipředmětové vztahy uvedené v příručkách pro učitele?

Na autorky otázku „Používáte mezipředmětové vztahy uvedené v příručkách pro učitele?“ odpovědělo 38 respondentů. Jednalo se o 9x souhlas a 29x nesouhlas. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 1. Pro 1 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 3,841. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 10,52, tedy vyšší hodnota jak 3,841.

Autorka se domnívá, že učitelé příručky nepoužívají z mnoha důvodů. Například o nich nemusí vědět. Ačkoliv si nějaké prohlídli, nemuseli jim připadat, že je to něco pro ně. S ohledem na následující otázku se autorka diplomové práce domnívá, že příručky pro učitele nejsou až tak důležité, ale mohou inspirovat.

Tabulka: Otázka č. 7: Používáte mezipředmětové vztahy uvedené v příručkách pro učitele?

	Počet	Relativní četnost
ANO	9	23,7 %
NE	29	76,3 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 8 - V jaké míře využíváte mezipředmětové vztahy prostřednictvím výchovy k občanství?

Na autorky otázku „V jaké míře využíváte mezipředmětové vztahy prostřednictvím výchovy k občanství?“ odpovědělo 38 respondentů. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 4. Pro 4 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 9,488. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 32,52, tedy vyšší hodnota jak 9,488.

Dle odpovědí se autorka domnívá, že většina učitelů využívá mezipředmětové vztahy kdykoliv to jde. O trochu méně učitelů si mezipředmětové vztahy lépe vybírá. Respektive volí, když se na to oni sami cítí. Pouze dva vybrali položku jiné. Nikdo neuvedl, že se jim snaží vyhnout, což je dobrá správa pro mezipředmětové vztahy.

Tabulka: Otázka č. 8: V jaké míře využíváte mezipředmětové vztahy prostřednictvím výchovy k občanství?

	Počet	Relativní četnost
Využívám každé příležitosti, kdy se mezipředmětové vztahy nabízí.	21	55,3 %
Jak kdy, jak se mi chce.	15	39,5 %
Snažím se jim vyhnout.	0	0 %
Jiné	2	5,3 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 9 - Se kterými předměty nejčastěji propojujete hodiny výchovy k občanství?

Tato otázka znázorňuje, s jakými předměty učitelé nejčastěji propojují své hodiny výchovy k občanství. Předměty jsou v Rámcovém vzdělávacím programu RVP rozděleny do několika skupin, které porovnávám.

Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 7. Pro 7 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 14,067. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 85,8, tedy vyšší hodnota než 14,067.

Podle výzkumu učitelé nejvíce využívají mezipředmětové vztahy mezi Výchovou k občanství a předmětem Dějepis. Následuje Český jazyk a Zeměpis. Což potvrzuje odpovědi žáků, kteří uváděli, že nejčastěji souvisí s Výchovou k občanství předmět Dějepis. Na druhém místě byl Český jazyk a na třetím místě Zeměpis.

Tabulka: Otázka č. 9: Se kterými předměty nejčastěji propojujete hodiny výchovy k občanství?

	Počet	Relativní četnost
Dějepis	28	73,7 %
Český jazyk	21	55,3 %
Zeměpis	20	52,6 %
Rodinná výchova	19	50,0 %
Výtvarná výchova	14	36,8 %
Informatika	13	34,2 %
Přírodopis	8	21,1 %
Cizí jazyk	7	18,4 %
Hudební výchova	5	13,2 %
Matematika	5	13,2 %
Chemie	4	10,5 %
Tělesná výchova	4	10,5 %
Fyzika	1	2,6 %
Jiné	5	13,2 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 10 - Se kterými předměty nejméně často propojujete hodiny výchovy k občanství?

Tato otázka je protikladem otázky č. 9. Znázorňuje, s jakými předměty učitelé nejméně často nebo třeba vůbec nepropojují své hodiny výchovy k občanství. Předměty jsou v Rámcovém vzdělávacím programu RVP rozděleny do několika skupin, které porovnávám.

Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 7. Pro 7 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 14,067. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 122,8, tedy vyšší hodnota než 14,067.

Dle očekávání, podle průzkumu příruček pro učitele a odpovědí žáků, učitelé potvrdili, že nejméně využívají mezipředmětové vztahy s předmětem Chemie v těsném závěsu s předmětem Fyzika.

Tabulka: Otázka č. 10: Se kterými předměty nejméně často propojujete hodiny výchovy k občanství?

	Počet	Relativní četnost
Dějepis	1	2,6 %
Český jazyk	1	2,6 %
Zeměpis	1	2,6 %
Rodinná výchova	1	2,6 %
Výtvarná výchova	6	15,8 %
Informatika	2	5,3 %
Přírodopis	4	10,5 %
Cizí jazyk	8	21,1 %
Hudební výchova	6	15,8 %
Matematika	10	26,3 %
Chemie	19	50,0 %
Tělesná výchova	11	28,9 %
Fyzika	17	44,7 %
Jiné	3	7,9 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 11 - Využíváte mezipředmětové vztahy na dobrovolné úkoly navíc?

Na autorky otázku „Využíváte mezipředmětové vztahy na dobrovolné úkoly navíc?“ odpovědělo 38 respondentů. 12 z nich souhlasilo. 26 nesouhlasilo. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 1. Pro 1 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 3,841. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 5,16, tedy vyšší hodnota jak 3,841.

2/3 učitelů nevyužívají mezipředmětové vztahy na dobrovolné úkoly. Jedna třetina ano. Autorka se domnívá, že odpovědi mohou být ovlivněny tím, zda vůbec nějaké úkoly domů dávají. V dnešní době se více mluví o přetěžování žáků a o tom, že by měli mít čas si odpočinout. Proto i tím mohou být odpovědi a celý výzkum ovlivněny.

Tabulka: Otázka č. 11: Využíváte mezipředmětové vztahy na dobrovolné úkoly navíc?

	Počet	Relativní četnost
ANO	12	31,6 %
NE	26	68,4 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 12 - Jaký spatřujete přínos pro žáky v realizaci mezipředmětových vztahů v hodině výchovy k občanství?

Na autorky otázku „Jaký spatřujete přínos pro žáky v realizaci mezipředmětových vztahů v hodině výchovy k občanství?“ odpovědělo 38 respondentů. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 4. Pro 4 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 9,488. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 44,91, tedy vyšší hodnota jak 9,488.

Většina učitelů se shoduje na tom, že mezipředmětové vztahy mají nějaký význam pro žáky. Pouze dva si nevybrali přínos. Téměř polovina respondentů volila možnost, kdy žáci rozšiřují a prohlubují pomocí mezipředmětových vztahů své znalosti.

Tabulka: Otázka č. 12: Jaký spatřujete přínos pro žáky v realizaci mezipředmětových vztahů v hodině výchovy k občanství?

	Počet	Relativní četnost
Rozšiřují a prohlubují znalosti žáků.	23	60,5 %
Utvářejí a rozvíjejí základní dovednosti pro spolupráci.	9	23,7 %
Přispívají k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě.	4	10,5 %
Nespatřuji přínos.	0	0 %
Jiné.	2	5,3 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 13 - Jaké spatřujete nevýhody v realizaci mezipředmětových vztahů v hodině?

Na autorky otázku „Jaké spatřujete nevýhody v realizaci mezipředmětových vztahů v hodině?“ odpovědělo 38 respondentů. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 4. Pro 4 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 9,488. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 21,22, tedy vyšší hodnota jak 9,488.

Více jak třetina učitelů nespatřuje v realizaci mezipředmětových vztahů nevýhody. Téměř třetina je nespokojená s organizační náročností. A pár učitelů je nespokojená s časovou náročností ať už v hodině nebo při přípravách.

Tabulka: Otázka č. 13: Jaké spatřujete nevýhody v realizaci mezipředmětových vztahů v hodině?

	Počet	Relativní četnost
Organizační náročnost	10	26,3 %
Časová náročnost v hodině	6	15,8 %
Časová náročnost přípravy	5	13,2 %
Nevýhody nespatřuji	17	44,7 %
Jiné	0	0 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 14 - Jak žáci nejčastěji pracují při zapojení mezipředmětových vztahů?

Na autorky otázku „Jak žáci nejčastěji pracují při zapojení mezipředmětových vztahů?“ odpovědělo 38 respondentů. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 2. Pro 2 stupeň volnosti zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 5,991. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 3,36, tedy nižší hodnota jak 5,991.

Podle výzkumu nejvíce učitelé učí mezipředmětové vztahy ve svých hodinách Výchovy k občanství ve skupinách.

Tabulka: Otázka č. 14: Jak žáci nejčastěji pracují při zapojení mezipředmětových vztahů?

	Počet	Relativní četnost
Jednotlivě	10	26,3 %
Ve dvojicích	10	26,3 %
Ve skupinách	18	47,4 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 15 - Jakou důležitost přikládáte mezipředmětovým vztahům k předmětu výchova k občanství?

Na autorky otázku „Jakou důležitost přikládáte mezipředmětovým vztahům k předmětu výchova k občanství?“ odpovědělo 38 respondentů. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 3. Pro 3 stupeň volnosti zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 7,815. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 45,58, tedy vyšší hodnota jak 7,815.

Více než 2/3 učitelů se domnívá, že jsou mezipředmětové vztahy v hodinách Výchovy k občanství důležité. Zbylá 1/3 si myslí, že je to spíše důležité. Což dle autorky vede k jednoznačnému důkazu, že jsou mezipředmětové vztahy opravdu důležité a přínosné.

Tabulka: Otázka č. 15: Jakou důležitost přikládáte mezipředmětovým vztahům k předmětu výchova k občanství?

	Počet	Relativní četnost
Ano, je to důležité.	25	56,8 %
Je to spíše důležité.	13	34,2 %
Je to nedůležité.	0	0 %
Je to spíše nedůležité.	0	0 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 16 - Jak důležité jsou mezipředmětové vztahy pro Vaši výuku výchovy k občanství?

Na autorky otázku „Jak důležité jsou mezipředmětové vztahy pro Vaši výuku výchovy k občanství?“ odpovědělo 38 respondentů. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 9. Pro 9 stupeň volnosti zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 16,919. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 47,25, tedy vyšší hodnota jak 16,919.

Více jak 2/3 učitelů se přiklání k tomu, že jsou mezipředmětové vztahy důležité pro výuku Výchovy k občanství. Pokud jde o jejich předměty, tak více jak 1/3 učitelů dává 7 hvězdiček z 10.

Tabulka: Otázka č. 16: Jak důležité jsou mezipředmětové vztahy pro Vaši výuku Výchovy k občanství?

	Počet	Relativní četnost
1/10 bodů	0	0 %
2/10 bodů	0	0 %
3/10 bodů	1	2,6 %
4/10 bodů	1	2,6 %
5/10 bodů	0	0 %
6/10 bodů	4	10,5 %
7/10 bodů	14	36,8 %
8/10 bodů	7	18,4 %
9/10 bodů	5	13,2 %
10/10 bodů	6	15,8 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 17 - Je pro Vás náročné využívání mezipředmětových vztahů ve výchově k občanství?

Na autorky otázku „Je pro Vás náročné využívání mezipředmětových vztahů ve výchově k občanství?“ odpovědělo 38 respondentů. 11 z nich souhlasilo. 27 nesouhlasilo. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 1. Pro 1 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 3,841. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 6,74, tedy vyšší hodnota jak 3,841.

V předchozí otázce se nejvíce učitelů shodlo na tom, že nevýhody na mezipředmětových vztazích nespátřují. Nyní se to potvrzuje dokonce o dalších 10 hlasů. Autorka se domnívá, že by mohlo jít o to, že je tato otázka jednodušší pro rozhodování. Respondenti měli méně možností na výběr. A klady zvítězily.

Tabulka: Otázka č. 17: Je pro Vás náročné využívání mezipředmětových vztahů ve výchově k občanství?

	Počet	Relativní četnost
ANO	11	28,9 %
NE	27	71,1 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 18 - Zdůvodněte Vaši odpověď na otázku č. 17.

Na tuto otázku odpovídali respondenti různě. 11 respondentů se shodlo na tom, že pro ně jsou mezipředmětové vztahy náročné s ohledem na to, že často ten předmět jim není blízký, a tak musí hodně souvislostí dostudovat. Proto je pro ně často velice náročná příprava, a to nejen časově. Jeden respondent uvedl, že to pro něj bylo těžší na začátku praxe, ale zlepšilo se to. 7 respondentů uvedlo, že to pro ně není náročné nebo složité. Někteří z nich využívají svých zkušeností. 9 respondentů uvedlo, že je to důležité pro žáky. Jeden z respondentů si vychvaloval spolupráci s kolegy. 3 respondenti nevěděli, co odpovědět. Zbylých 6 respondentů psalo o tom, že vše se dá propojit a jak se oni snaží například koncipovat výuku. Záleží na tom, co učitele a žáky zajímá.

Otázka č. 19 - Myslíte si, že jste byl/a na vysoké škole dostatečně připraven/a na využívání mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství?

Na autorky otázku „Myslíte si, že jste byl/a na vysoké škole dostatečně připraven/a na využívání mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství?“ odpovědělo 38 respondentů. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 3. Pro 3 stupeň volnosti zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 7,815. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 8,53, tedy vyšší hodnota jak 7,815.

Další otázka, která autorku zajímala, se týkala přípravy budoucích učitelů na mezipředmětové vztahy. Díky tomu, že odpovídali především mladí, začínající učitelé, tak se autorka diplomové práce domnívá, že má nejčerstvější obrázek na to, jak moc se tomu věnují vysoké školy na území České Republiky. Z dotazníku dle autorky vyplývá, že se tomu na vysokých školám příliš času nevěnuje.

Tabulka: Otázka č. 19: Myslíte si, že jste byl/a na vysoké škole dostatečně připraven/a na využívání mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství?

	Počet	Relativní četnost
Ano, byl/a.	5	13,2 %
Spíše byl/a.	8	21,1 %
Ne, nebyl/a.	8	21,1 %
Spíše nebyl/a.	17	44,7 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 20 - Kolik času průměrně věnujete přípravám na hodinu výchovy k občanství?

Na autorky otázku „Kolik času průměrně věnujete přípravám na hodinu výchovy k občanství?“ odpovědělo 38 respondentů. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 2. Pro 2 stupeň volnosti zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 5,991. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 12,84, tedy vyšší hodnota jak 5,991.

Předposlední doplňující otázka, která autorku zajímala, byla, kolik času věnují učitelé přípravě hodiny Výchovy k občanství. Ukázalo se, že téměř 2/3 učitelů stačí necelá hodina pro přípravu hodiny Výchovy k občanství.

Tabulka: Otázka č. 20: Kolik času průměrně věnujete přípravám na hodinu výchovy k občanství?

	Počet	Relativní četnost
Do 1 hodiny	22	57,9 %
Víc jak 1 hodinu	12	31,6 %
Jiné	4	10,5 %

Zdroj: Michaela Bílá

Otázka č. 21 - Myslíte si, že žák dokáže využít získané informace z výchovy k občanství v jiných předmětech?

Na autorky otázku „Využíváte mezipředmětové vztahy na dobrovolné úkoly navíc?“ odpovědělo 38 respondentů. 36 z nich souhlasilo. 2 nesouhlasilo. Při výpočtu testu dobré shody chí-kvadrát se ukázalo, že počet stupňů volnosti je roven 1. Pro 1 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 je kritická hodnota 3,841. Hodnota chí-kvadrátu vyšla 30,42, tedy vyšší hodnota jak 3,841.

Tato otázka jednoznačně poukazuje na to, že jsou učitelé přesvědčeni o tom, že žáci dokáží využít své znalosti získané o hodinách Výchovy k občanství i v jiných předmětech. Autorka se domnívá, že to je největší přání a odměna každého učitele, který se snaží svou práci odvádět co nejlépe. Alespoň pokud jde o mezipředmětové vztahy.

Tabulka: Otázka č. 21: Myslíte si, že žák dokáže využít získané informace z výchovy k občanství v jiných předmětech?

	Počet	Relativní četnost
ANO	36	94,7 %
NE	2	5,3 %

Zdroj: Michaela Bílá

Vyhodnocení dotazníku pro učitele

Cílem autorky diplomové práce bylo zjistit, jaký mají pohled učitelé výchovy k občanství na mezipředmětové vztahy ve výuce občanské výchovy. Autorka k tomu využila formu dotazníku. Jednalo se o dotazník vlastní konstrukce, který obsahoval 21 položek. 4 otázky byly otevřené. 17 otázek bylo uzavřených. U 4 otázek učitelé vybírali ano/ne. U 2 uzavřených otázek mohli navolit více odpovědí.

Dotazníku se zúčastnilo 38 respondentů. Autorka si uvědomuje, že je to malé číslo. Ale dotazník navštívilo 186 lidí. Dotazník vyvěsila na sociální síť a rozeslala více jak 200 učitelům. Přístupný byl od začátku roku 2022. Autorka si uvědomuje a chápe, že učitelé byli a jsou velice zatížení. Konec pololetí, covid-19, nápor nových žáků, kteří nemluví českým jazykem.

Dotazník vyplnily převážně ženy. Věkové kategorie byly téměř vyrovnané. U délky praxe jednoznačně převažovala praxe do 5 let. 26 respondentů mělo vystudovanou aprobaci výchova k občanství, 12 nikoliv. Mezi nejpoužívanější metody pro mezipředmětové vztahy patří diskuze. Většina respondentů nevyužívá pro výuku jako pomůcku příručky pro učitele. Většina využívá jakékoli příležitosti, aby uplatili mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství. Nejvíce využívají mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství s dějepisem. Nejméně se v hodinách výchovy k občanství vyskytuje chemie.

1/3 respondentů dává žákům dobrovolné úkoly a využívá u toho mezipředmětové vztahy. Přínosem mezipředmětových vztahů je dle respondentů rozšiřování a prohlubování znalostí. Nevýhody většina učitelů nespatřuje. Nejčastěji učitelé volí aktivity, kde žáci pracují ve skupinách. Většina zvolila u důležitosti mezipředmětových vztahů 7 z 10 bodů. Pro 1/3 respondentů není náročné vyučování mezipředmětových vztahů. Pro některé je problém časová náročnost. Pro jiné je nevýhodou neznalost látky jiného předmětu. Pro většinu ale mezipředmětové vztahy nejsou problém. Čerpají z vlastních znalostí, chápou, že je to pro žáky důležité. Většina respondentů se shodla na tom, že na mezipředmětové vztahy nebyla na vysoké škole připravena. Přípravy 2/3 respondentům trvají do 1 hodiny. Podle většiny respondentů žáci dokáží využívat mezipředmětové vztahy výchovy k občanství i v jiných předmětech.

Shrnutí kapitoly

Cílem autorky diplomové práce bylo zjistit, jaký mají pohled učitelé výchovy k občanství na mezipředmětové vztahy ve výuce občanské výchovy. Dotazníku se zúčastnilo 38 učitelů. Dotazník autorka diplomové práce rozeslala 200 učitelům výchovy k občanství a vložila na sociální síť. Od začátku roku 2022 mi odpovědělo 38 respondentů. Očekávala více kladných odpovědí od respondentů, ale chápe, že toho mají nyní hodně. Školy byly více jak rok zavřené. Nikdo na to nebyl připraven, a tak jsou všichni s učivem pozadu. Na školy a učitele stále doléhá onemocnění covid-19. Učitelé i žáci jsou často nemocní. Dlouhodobě chybí celé třídy. Následně se blížil konec pololetí. Školy se musí vypořádat s náporem nových žáků, kteří nemluví českým jazykem. Jsou otřesení ze situace v jejich zemi a rychlého přesunu.

Shrnutí praktické části

Hlavním cílem praktické části bylo zjistit, jaký pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství má učitel, žák a jak se k problematice staví literatura. Praktická část se skládala ze tří částí. V první autorka porovnávala celkem 8 příruček pro učitele. Zjistila, že množství mezipředmětových vztahů se postupem let snížilo. Obsah je stejný. Ve druhé části autorka diplomové práce vyhodnocuje dotazník pro žáky. Většina dotazovaných se shodlo na tom, že spolu jednotlivé předměty souvisí. Ve třetí části autorka diplomové práce vyhodnocuje dotazník pro učitele. Většina učitelů se přiklání k tomu, že jsou mezipředmětové vztahy důležité pro výuku Výchovy k občanství

ZÁVĚR

Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaký pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce občanské výchovy na základní škole má učitel, žák a jak k dané problematice přistupuje literatura.

V literatuře existuje hned několik definic mezipředmětových vztahů. Plch (1987) je vysvětluje jako souvislosti, vztahy mezi situacemi, ději, jevy a pojmy. Jejich promítnutí do učebních předmětů a jejich využívání umožňuje pochopit společenskou a přírodní skutečnost jako celek. Starý a Rusek (2019) vysvětlují mezipředmětové vztahy jako oboustranné souvislosti mezi jednotlivými předměty, porozumění příčinám a vztahům přesahujících předmětové rámce a prostředek mezipředmětové integrace či koordinace. Průcha (2013) vymezuje mezipředmětové vztahy jako vazby mezi jednotlivými předměty přesahující hranice toho, co je během hodin daných předmětů povinně předáváno přítomným žákům. Ve výsledku mezipředmětové vztahy lze chápat jako učivo, které je probíráno v několika předmětech s tím, že každý předmět doplní část, která se daného předmětu týká. Jako všechno, tak se i mezipředmětové vztahy musely přizpůsobovat vývoji lidstva.

Při vyhledání informací o mezipředmětových vztazích se každý minimálně jednou setká také s pojmem průřezová témata. Na první pohled by se dalo říci, že je to synonymum pro mezipředmětové vztahy, což by mohlo být matoucí. Mezipředmětové vztahy mají vzdělávací funkci. Vychází z učiva, které se aktuálně učí v jednotlivých předmětech, a doplňují souvislosti, aby žák dostal ucelenou představu o dané problematice. Oproti tomu průřezová témata mají výchovně vzdělávací funkci. Jsou jakýmsi pojítkem mezi jednotlivými předměty, výukou a životem ve škole. Jeví se tedy, že mezipředmětové vztahy a průřezová témata nejsou synonyma.

Pro výzkum literatury autorka zvolila osm příruček pro učitele. Z nich jsou 2 příručky pro učitele pro 6. ročník Základní školy, 2 příručky pro 7. ročník Základní školy, 2 příručky pro učitele pro 8. ročník Základní školy a 2 příručky pro 9. ročník Základní školy. Zjistilo se, že se během let snížil počet mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství. Některé předměty, jako například výchova ke zdraví, která objevuje pouze v 7. třídě v příručce pro učitele z roku 2013, byly úplně vynechány, většina předmětů počet mezipředmětových vztahů snížila. Informatika zůstala v šestém ročníku stejná. Hudební výchova zůstala stejná v sedmém ročníku. V osmém ročníku se nezměnila matematika.

Mimo literatury bylo potřeba ověřit také praxi. K tomu byl využit kvantitativní přístup, dotazníkové šetření a chí-kvadrát. Dotazník pro žáky byl zpřístupňován pomocí internetu.

Autorka rozeslala dotazník pro žáky více jak 200 učitelům občanské výchovy. Dotazník byl otevřen 460x. Vyplnilo 243 žáků. 217 odpověď neodeslalo. Úspěšnost dotazníku tedy byla 52,8 %. Dotazník pro učitele byl zpřístupňován také pomocí internetu. Autorka rozeslala dotazník pro učitele 200 učitelům občanské výchovy. Dále dotazník pro učitele vložila na sociální síť Facebook do různých skupin pro učitele. Dotazník byl otevřen 186x. Odpověď odeslalo 38 respondentů. Tedy 148 respondentů odpověď neodeslalo. Úspěšnost dotazníku byla 20,43 %.

Cílem diplomové práce bylo zjistit jaký pohled na mezipředmětové vztahy ve výuce výchovy k občanství na základních školách učitel, žák a jak k problematice přistupuje literatura. Ve výzkumu pro diplomovou práci byla využita mimo jiné analýza, dedukce, syntéza, práce s literaturou a komparace mezipředmětových vztahů ve výuce výchovy k občanství.

ZDROJE

BROM, Zdeněk, Dagmar JANOŠKOVÁ, Monika ONDRÁČKOVÁ, Dagmar ČÁBALOVÁ, Hana Marková, Jitka ŠEBKOVÁ. *Občanská výchova 7: pro základní školy a víceletá gymnázia: příručka pro učitele*. Plzeň: Fraus, 2013. ISBN 978-80-7238-880-6.

ČINČERA, Jan, Přemysl ŠTINDL a Martin BÍLEK. *Interdisciplinární přístup: metodický text pro studenty učitelství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2019. ISBN 978-80-7435-763-3.

DOULÍK, Pavel. *Vybrané základy metodologie pedagogického výzkumu: (se cvičeními)*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-7414-989-4.

HODNÝ, Jiří, Josef ČEPEC, Libuše DANIELOVÁ, Pavel ECLER, Libor HLAVÁČEK, Kateřina JIČÍNSKÁ, Jiřina VLČKOVÁ. *Vybrané kapitoly z psychologie a pedagogiky pro studující doplňujícího pedagogického studia*. Brno: Vojenská akademie v Brně, 2000.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANIŠ, Kamil, ml. *Úvod do problematiky výzkumu I – základy kvantitativního výzkumu: pro studenty oboru Sociální patologie a prevence*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2014

JANOŠKOVÁ, Dagmar, Monika ONDRÁČKOVÁ, Zdeněk BROM, Anna ČEČLOVÁ a Dagmar ČÁBALOVÁ. *Občanská výchova 6: pro základní školy a víceletá gymnázia: příručka pro učitele*. Plzeň: Fraus, 2013. ISBN 978-80-7238-402-0.

JANOŠKOVÁ, Dagmar, Monika ONDRÁČKOVÁ a Anna ČEČILOVÁ. *Občanská výchova s blokem Rodinná výchova pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia: příručka učitele*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-257-8.

JANOŠKOVÁ, Dagmar, Monika ONDRÁČKOVÁ a Dagmar ŠAFRÁNKOVÁ. *Občanská výchova 7: Rodinná výchova 7: příručka učitele pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-326-4.

JANOŠKOVÁ, Dagmar, Monika ONDRÁČKOVÁ a Dagmar ČÁBALOVÁ. *Občanská výchova 8: Rodinná výchova 8: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-394-9.

JANOŠKOVÁ, Dagmar, Monika ONDRÁČKOVÁ a Dagmar ČÁBALOVÁ. *Občanská výchova 9: Rodinná výchova 9: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2007. ISBN 978-80-7238-529-4.

KÁDNER, Otakar. *Pedagogika, školství a jejich dějiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.

KÁDNER, Otakar. *Dějiny pedagogiky*. V Praze: Dědictví Komenského, 1912.

KRUPOVÁ Tereza, Tomáš FRIEDEL, Michal URBAN, Dagmar JANOŠKOVÁ a Monika ONDRÁČKOVÁ. *Občanská výchova 8: pro základní školy a víceletá gymnázia: příručka pro učitele*. Plzeň: Fraus, 2013. ISBN 978-80-7238-900-1.

KUTHAN, Robert, Naděžda PELCOVÁ a Zbyněk ZICHA, ed. *Kapitoly z didaktiky filosofie, etiky a společenských věd*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2018. *Studia didactica*. ISBN 978-80-7290-983-4. s. 268-272, 273-275

PLCH, Jaromír. *Mezipředmětové vztahy a specifika výchovně vzdělávacího procesu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učební texty vysokých škol.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2013. s. 155-156

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, březen 2017 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4986/>

STARÝ, Karel, Martin RUSEK. *Rozvoj mezipředmětových vztahů ve škole. Metodický portál pro učitele*. 1. vydání. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. 2019. ISBN 978-80-7603-100-5, str. 5

TUPÝ, Jan, *Průřezová témata*. Metodický portál RVP.CZ [online] 19. 10. 2005. [cit. 2021-11-07]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/zk/338/PRUREZOVA-TEMATA.html>

URBAN, Michal, Tomáš FRIEDEL, Tereza KRUPOVÁ, Dagmar JANOŠKOVÁ a Monika ONDRÁČKOVÁ. *Občanská výchova 9: pro základní školy a víceletá gymnázia: příručka pro učitele*. Plzeň: Fraus, 2014. ISBN 978-80-7489-013-0.